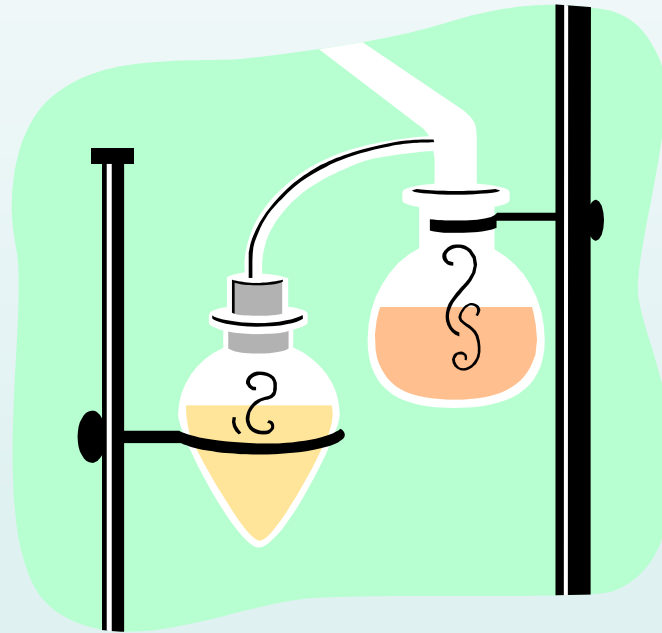

MPPdCA

Podstawowe operacje w laboratorium

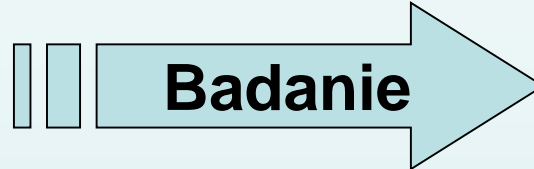

Tematyka wykładów

1. Pobieranie próbek materiałów stałych, próbki do poboru próbek stałych, strategie poboru próbek stałych, techniki zmniejszania próbki stałej,
2. Pobieranie próbek materiałów ciekłych, próbki do poboru próbek ciekłych metody zabezpieczenia próbek ciekłych
3. Pobieranie próbek gazowych, pobieranie gazów odlotowych,
4. Przechowywanie i transport próbek stałych, ciekłych i gazowych (materiały na pojemniki)
5. Typowe operacje etapu przygotowania próbek do analizy: filtracja, ważenie, dodanie wzorca wewnętrznego, rozcieńczanie, wzbogacanie, zmiana pH, ekstrakcja, wirowanie, odparowanie, derywatywacja, suszenie, strącanie, homogenizacja, mineralizacja, mielenie, liofilizacja, ultrafiltracja.
6. Metody przygotowanie próbek dla wybranych technik analitycznych.
7. Metody obliczania stężenia analitu w próbce
8. Kontrola statystyczna procesu pobierania i przygotowania próbek
9. Problemy analizy śladów i analizy specjacyjnej (błędy)
10. Dokumentowanie etapu pobierania próbek, opis próbek
12. Przykłady metod pobierania i przygotowania próbek do pomiarów

Analityka chemiczna

Zajmuje się badaniem materiałów w celu podjęcia decyzji

— krew	stęż. O ₂ CO	sposób leczenia
— spaliny	stęż. NO _x SO _x	przekroczenie norm emisji
— baton	cukry, tłuszcze	skład diety dziennej
— stal	C	kontrola procesu

Etapy metody analitycznej

Typowe operacje etapu przygotowania próbek do analizy:

- filtracja
  - ważenie
    - dodanie wzorca wewnętrznego
    - rozcieńczanie
- odparowanie
  - derywatyzacja
  - suszenie
  - strącanie
- wirowanie
  - ekstrakcja
  - mineralizacja
    - homogenizacja
  - rozdrabnianie
    - ultrafiltracja
    - liofilizacja
- wzbogacanie na sorbentach

Podstawowe operacje w laboratorium

Mycie naczyń

- gorąca woda + detergent (do szkła laboratoryjnego)
- przemywanie wodą redestylowaną/dejonizowaną
- przemywanie kwasem HNO_3 (1:5) + woda dejonizowana
- nie suszyć (możliwość kontaminacji)
- na dobrze umyтым szkłe brak kropli wody
- szkło do oznaczania MeHg wyprażanie w 600°C

Filtracja

Roztwór rzeczywisty – wk. cząstek poniżej 1nm

Roztwór koloidalny – wk. cząstek poniżej 1-200nm

Zawiesina – wk. cząstek powyżej 200nm

Filtracja – przepuszczenie mieszaniny przez ciało porowate o odpowiedniej wielkości porów

www.chemland.pl

Sączki jakościowe twarde

Nr.kat. 10 - 000103.185

PARAMETRY TECHNICZNE

Gramatura	80,0 ± 4,0
Czas sączenia	140 s
Grubość	180 ± 2,0
Zawartość po spoieleniu...	0,13%
Barwa	85,0%
pH	6,0 - 8,0
Wilgoć	7,0%

Osady drobnokrystaliczne

Osady grubokrystaliczne

Osady galaretowate

www.chemland.pl

Sączki ilościowe miękkie

Nr.kat. 10 - 000201.185

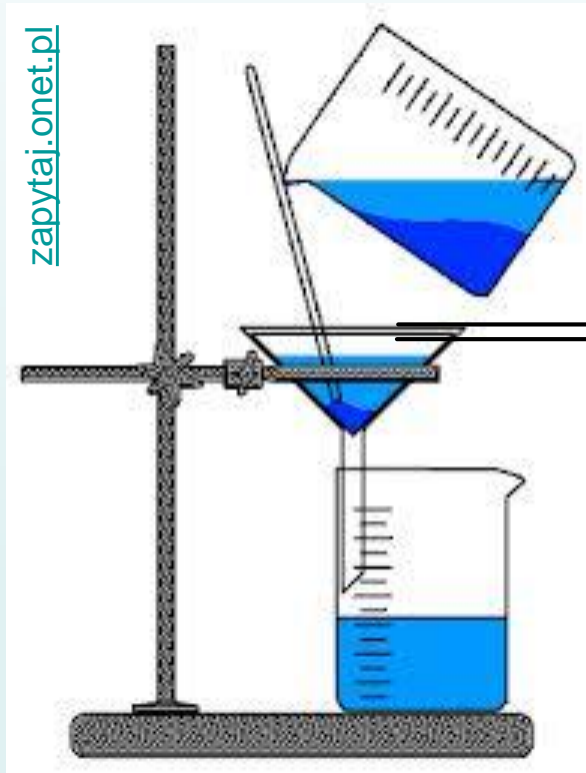
PARAMETRY TECHNICZNE

Gramatura	80,0 ± 4,0
Czas sączenia	35 s
Grubość	180 ± 2,0
Odporność na wodę	130
Zawartość po spoieleniu...	0,009%
Barwa	85,0%
pH	6,0 - 8,0
Wilgoć	4,0-10,0%

Filtracja

Rozdzielanie mieszanin

max. 0.5mm

Przemywanie osadu na sączku

- kilka małych porcji rozpuszczalnika
- kontrola przesączu

Typowy zestaw do sączenia

Filtracja pod zmniejszonym ciśnieniem

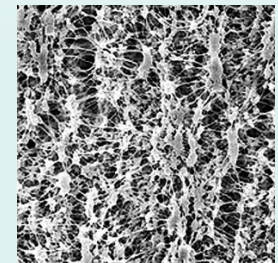
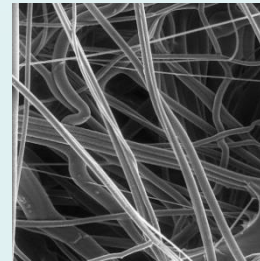
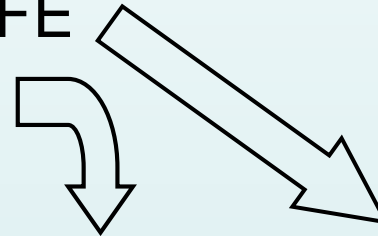
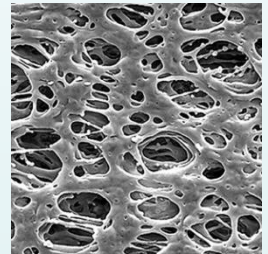
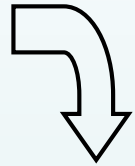
Sączenie pod zmniejszonym
ciśnieniem

Filtracja pod zmniejszonym ciśnieniem

Typy membran:

- poliaryloeterosulfon
- octan celulozy
- azotan celulozy
- nylon
- PTFE
- PP

Filtr węglowy – filtracja rozpuszczalników organicznych

Ważenie

Ważenie - wagi

Waga analityczna

Nośność – do 200g

Czułość – do 0.1mg

Waga półmikroanalityczna

Nośność – do 30g

Czułość – do 0.01mg

Waga mikroanalityczna

Nośność – do 3g

Czułość – do 0.001mg

Ważenie

Pokój wagowy

Stół wagowy

Waga techniczna

Nośność – do 500g

Czułość – do 1mg

Mikrowaga kwarcowa

Ważenie

Ważenie - wyposażenie

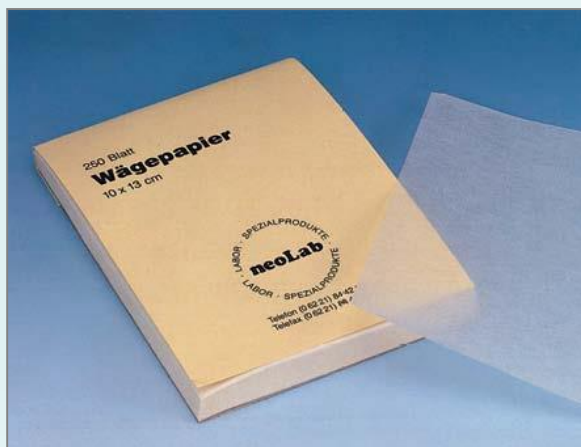
Naczyńko wagowe

Łódeczki wagowe

Szufelka wagowa

Papierek wagowy

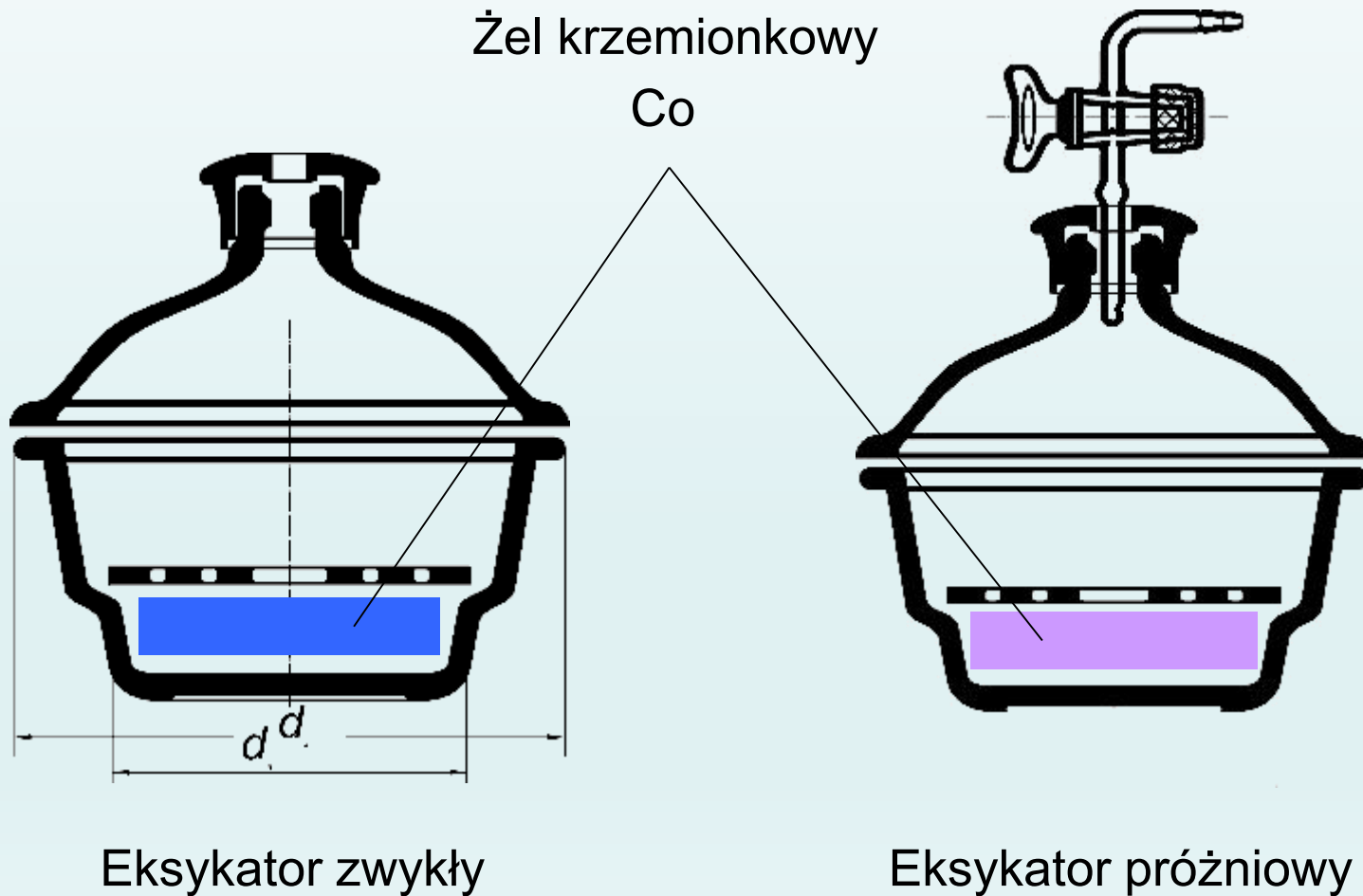
Pędzelek wagowy

Łyżeczka wagowa

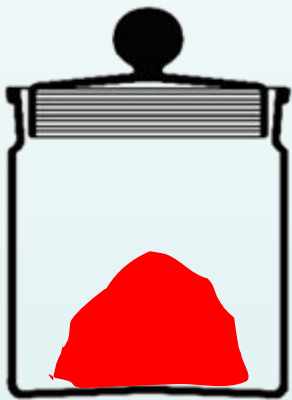
Ważenie

Ważenie – suszenie substancji

Ważenie

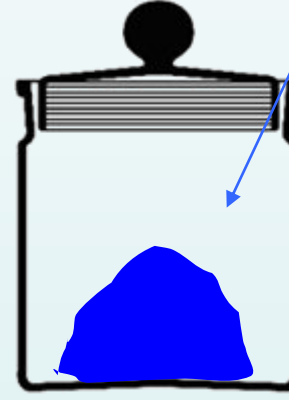
Ważenie higroskopijnych substancji stałych

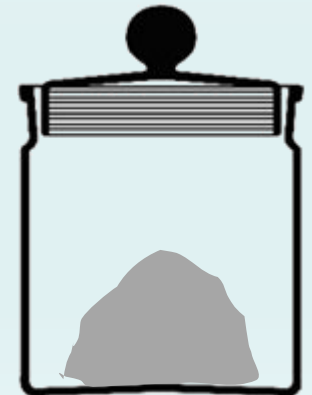
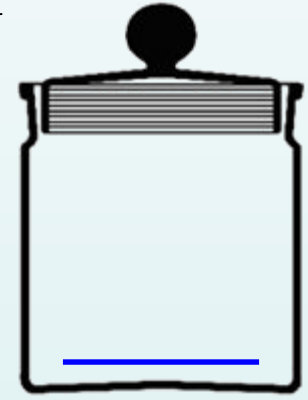
1. Wsuszyć
w 105-110°C

2. Ostudzić

3. Wpuścić
powietrze

4. Przesypać. Masę
substancji obliczyć z
różnicy mas naczynek
z próbką i bez

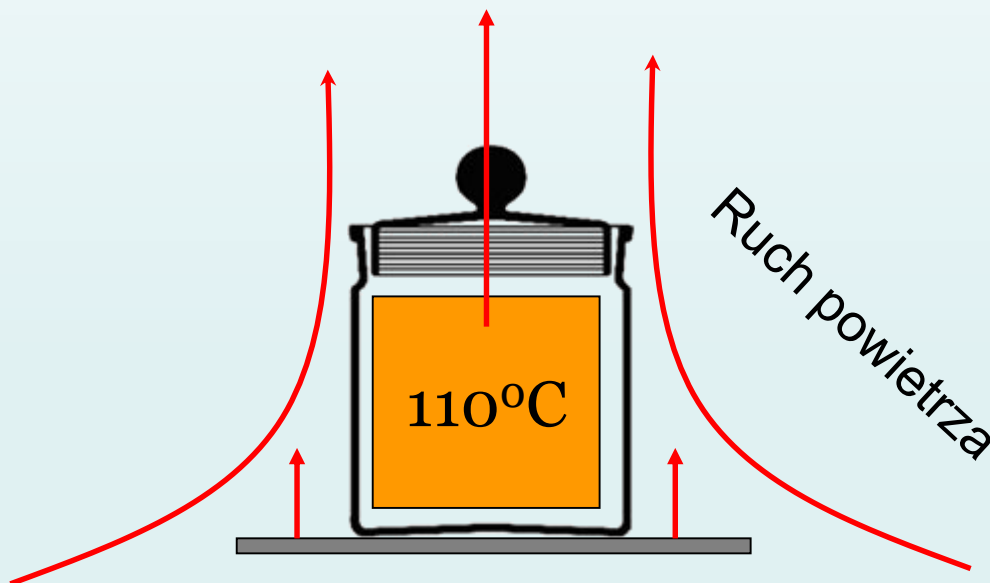
Ważenie

Podstawowe błędy

Wpływ temperatury

Dotykanie naczyńka

Mniejsza gęstość powietrza

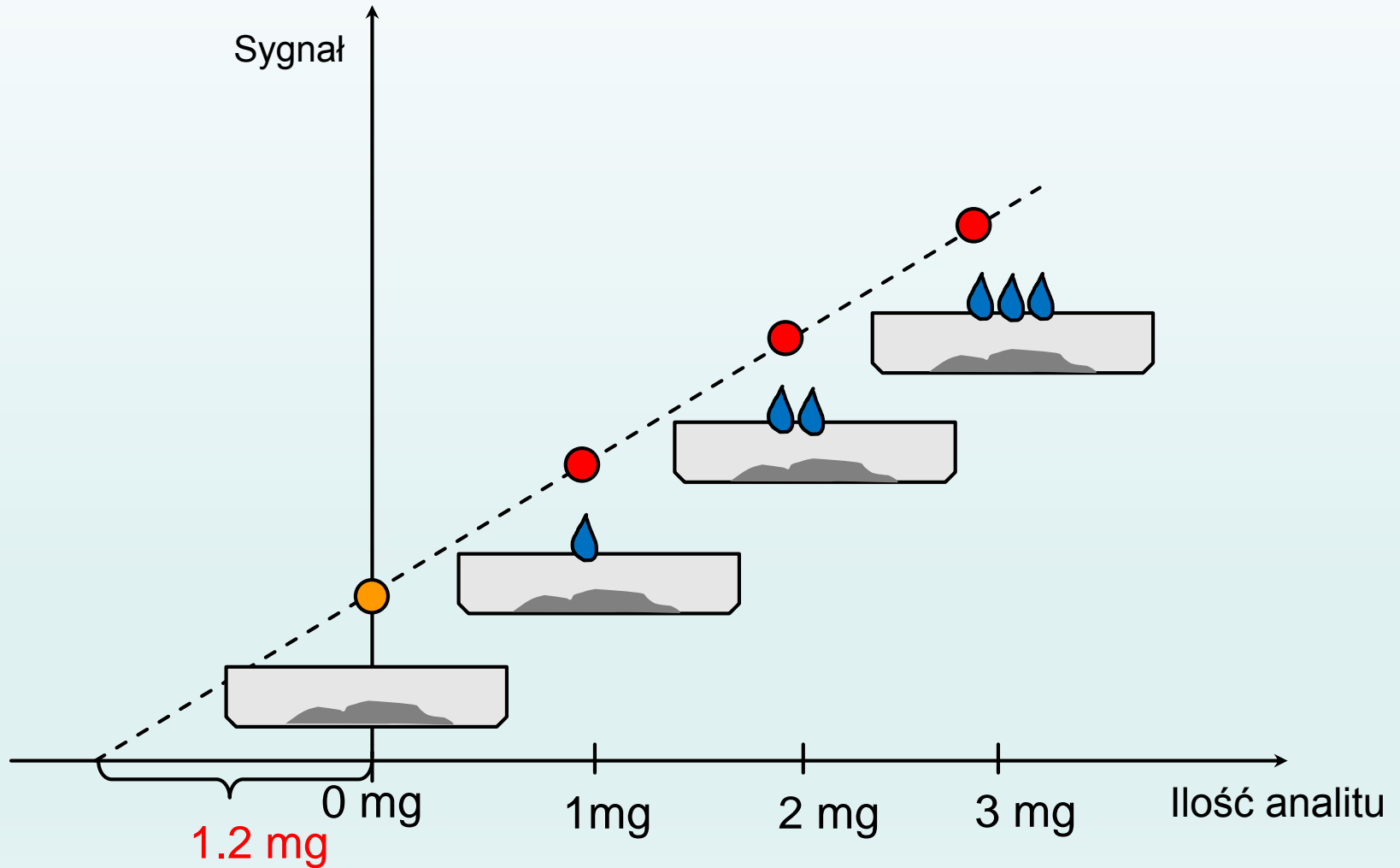

Brak schłodzenia
substancji ważonej
- mniejsza masa

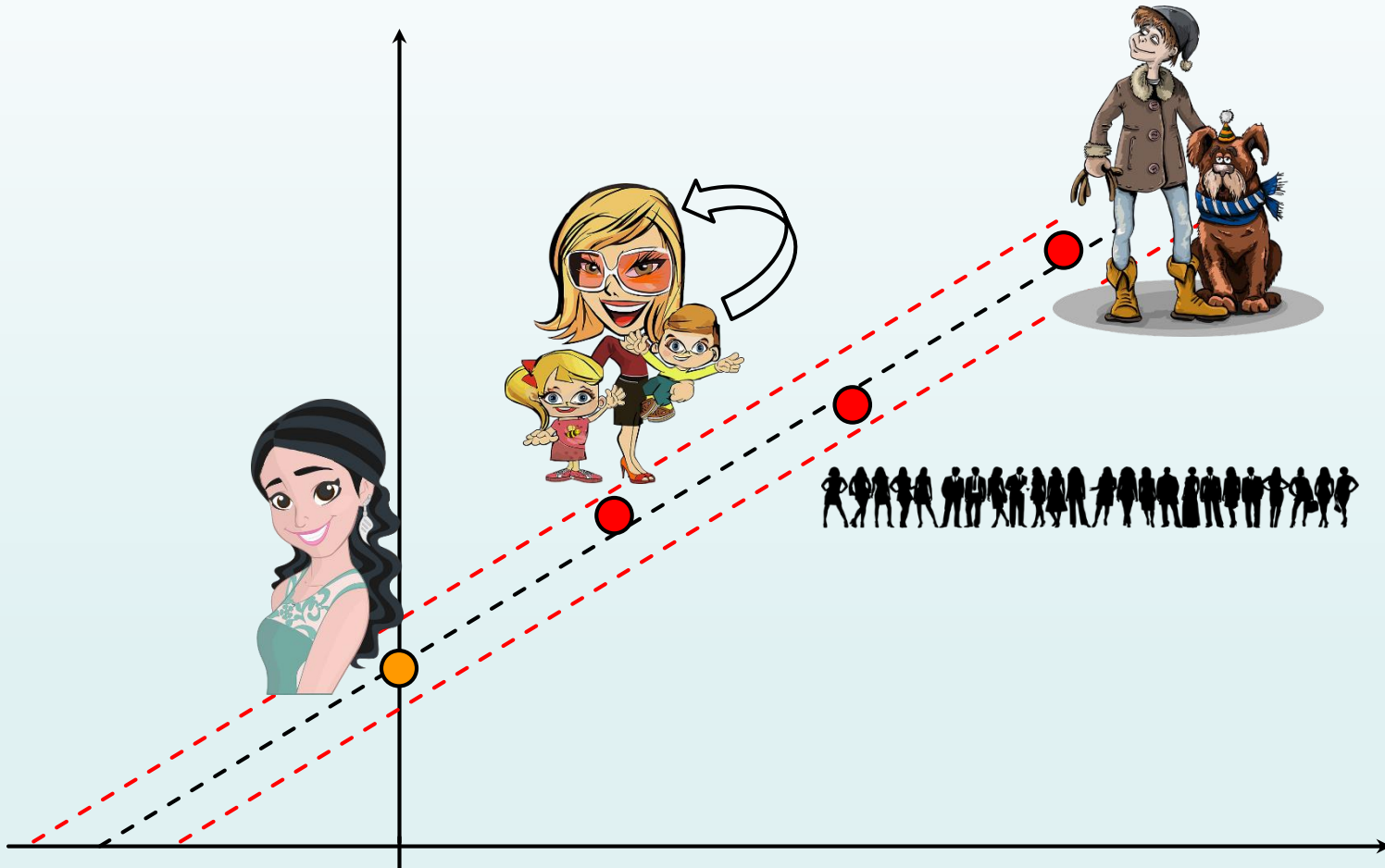

Większa masa

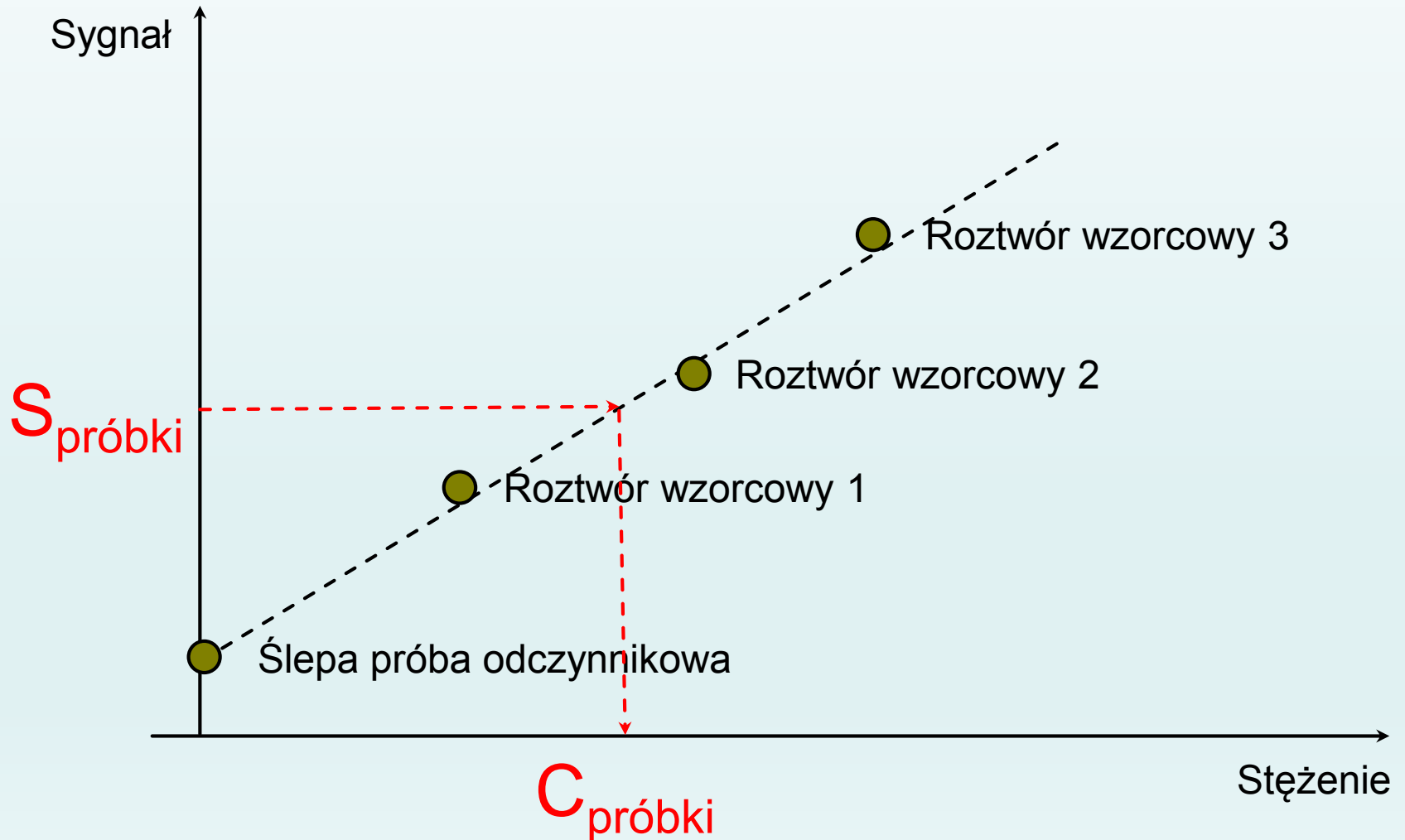
Metoda dodatku wzorca

Metoda dodatku wzorca

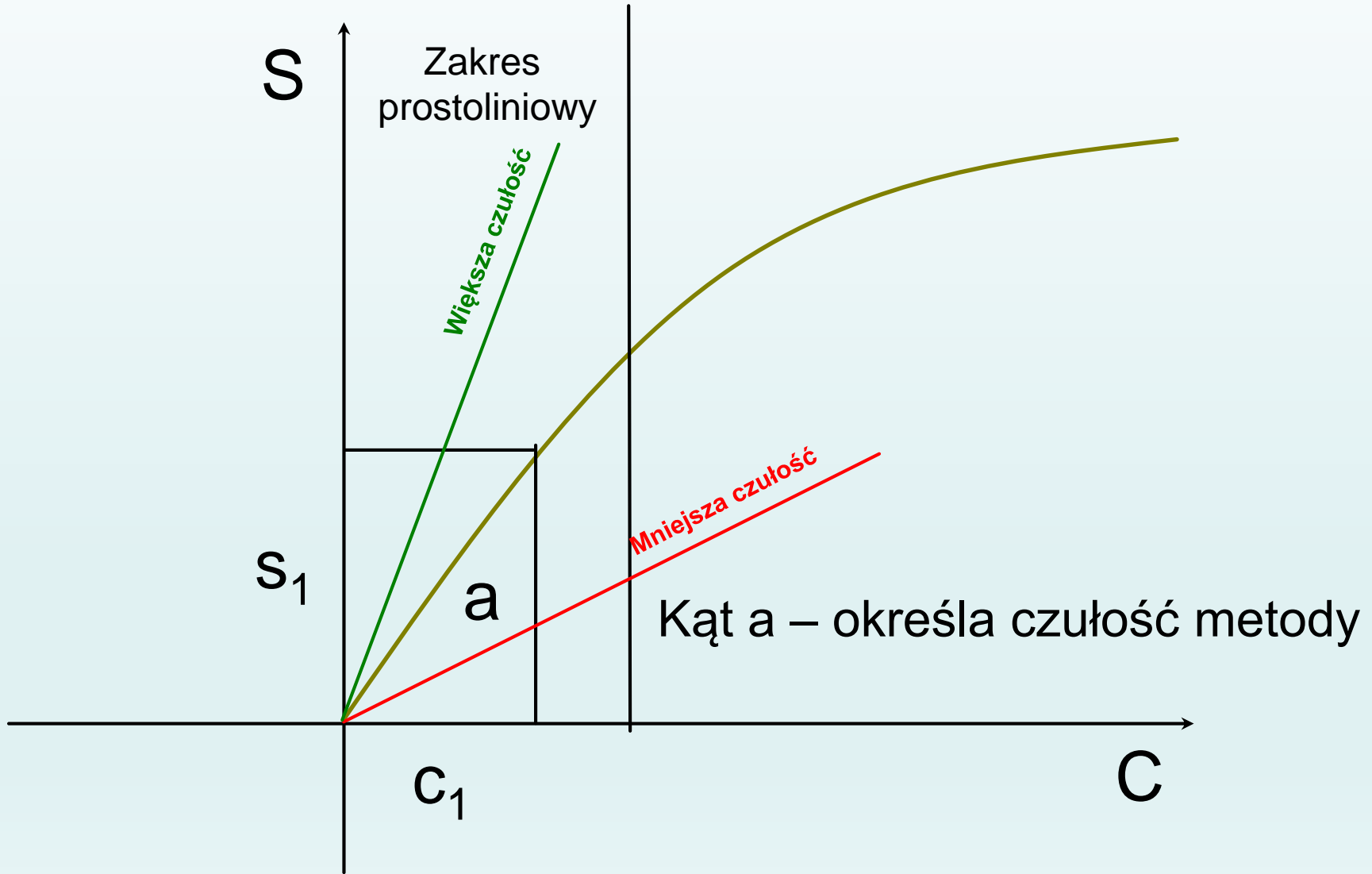

Metoda prostej/krzywej kalibracyjnej

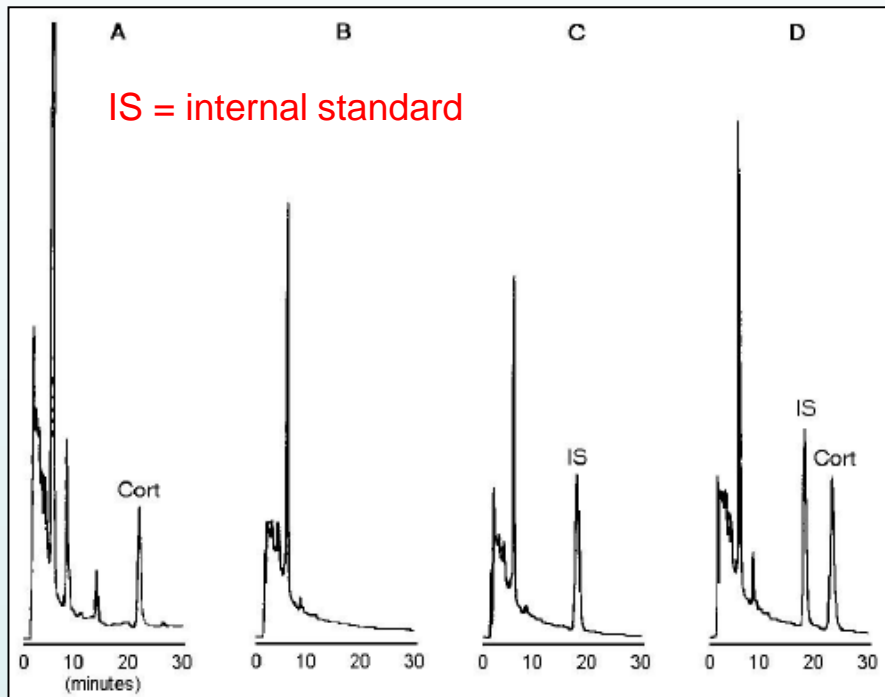

Metoda dodatku wzorca

Metoda prostej kalibracyjnej

Dodawanie wzorca wewnętrznego

Cel zastosowania

Błędy dozowanie
Straty (ekstrakcja)
Rozpuszczanie w ul

Wzorzec wewnętrzny:

- własności max. zbliżone do analitu (izotop)
- brak w próbce
- trwałość
- ilość porównywalna z analitem w próbce

$$\frac{m_{\text{próbka}}}{m_{\text{wzorzec}}} = f \frac{h_{\text{próbka}}}{h_{\text{wzorzec}}}$$

Rozcieńczanie próbki

Dokładne odmierzanie objętości próbki

Pipeta

WYLEW

Biureta

WYLEW

Kolba miarowa

WLEW

Rozcieńczanie próbki

Dokładne odmierzanie objętości

Pipeta elektroniczna

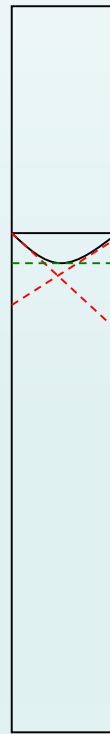
Rozcieńczanie próbki

Dokładne odmierzanie objętości próbki

Błąd paralaksy

Ciecze bezbarwne
dolny menisk

Ciecze barwne
górnny menisk

Rozcieńczanie próbki

Dokładne odmierzanie objętości próbki

Wpływ temperatury na objętość

Współczynnik rozszerzalności roztworów rozcieńczonych wynosi:

0.025% / 1°C

Różnica obj. 1 dm³ roztworu pomiędzy 5°C, a 20°C wynosi:

$$1000\text{cm}^3 \times (20-5) \times 0.00025 = 3,75\text{cm}^3$$

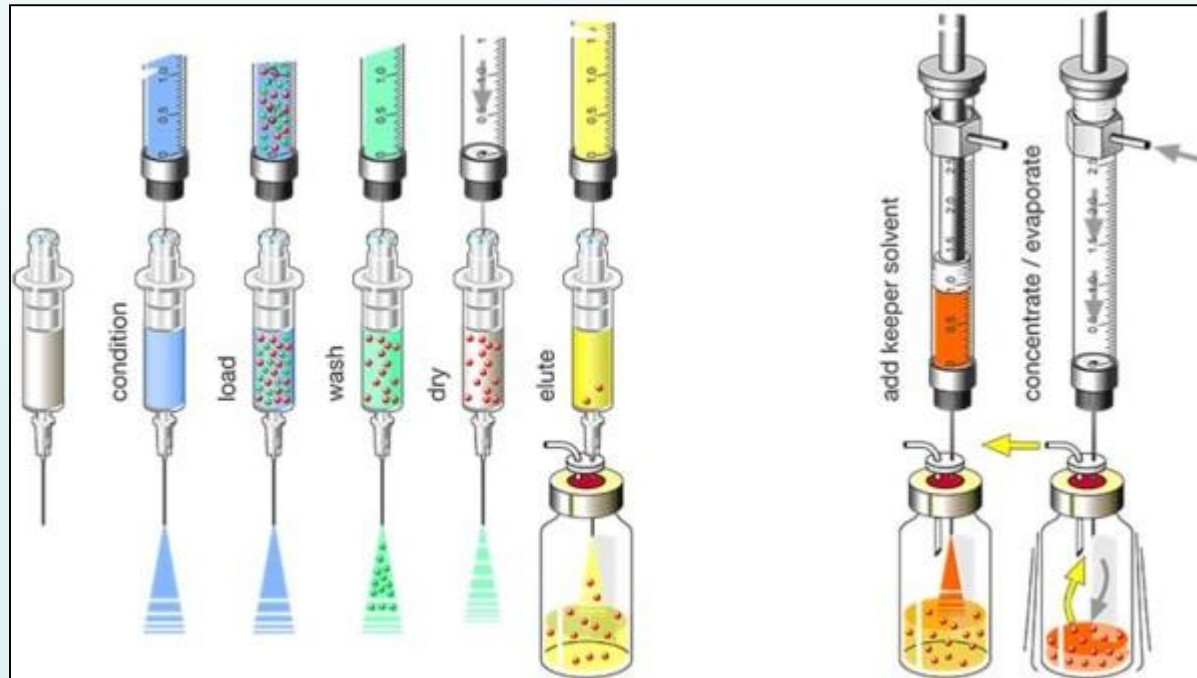

Dokładność i precyzja pipet

Pipeta 100-1000ul – pobieranie 100ul – **dokładność 3%, precyzja 6%**

Wzbogacanie próbki na sorbentach

Ekstrakcja SPE

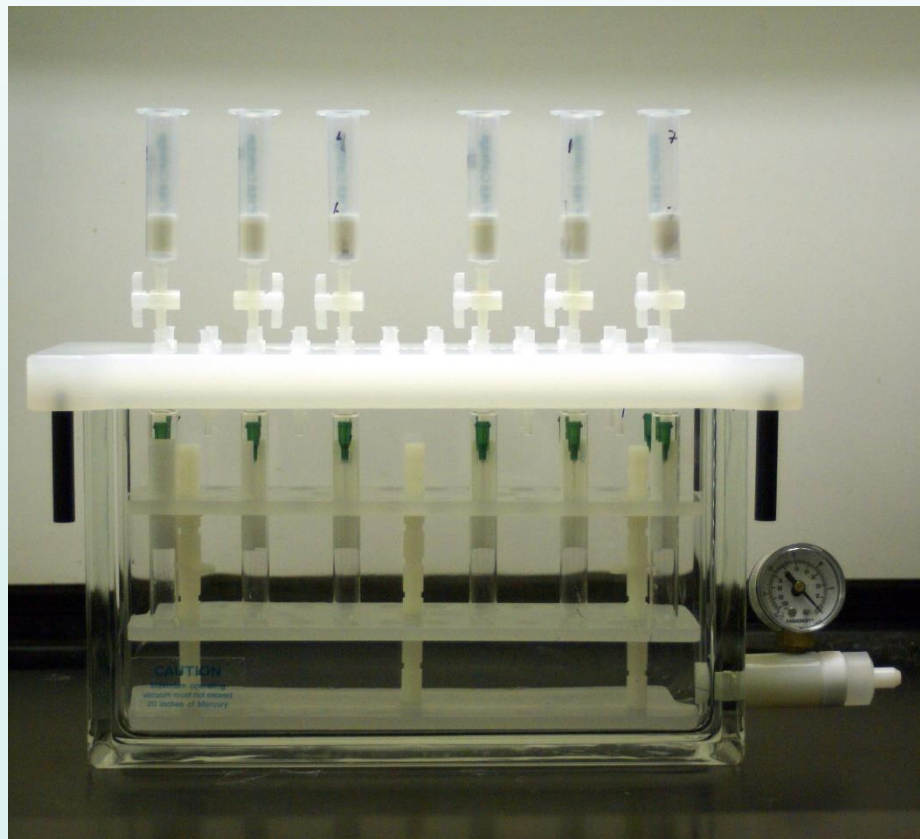
services.leatherheadfood.com

Wzbogacanie próbki na sorbentach

Ekstrakcja SPE

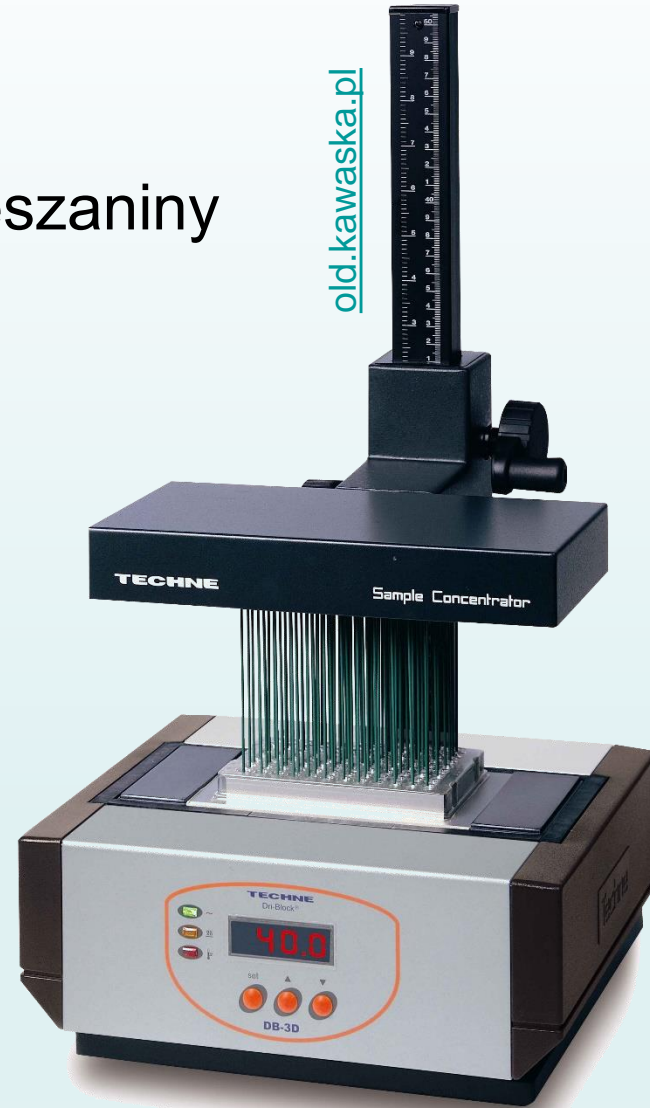
Kolumnienki
SPE

Zestaw SPE

Odparowywanie

Rozdzielenie składników mieszaniny

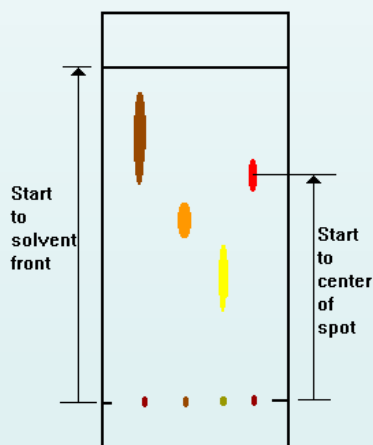
old.kawaska.pl

Koncentrator do próbek

Derywatyzacja

derywatyzacja [ang. < łac. *derivatio* 'odłączanie', 'skierowanie w bok'], sposób postępowania w analizie chemicznej, polegający na otrzymywaniu związków będących pochodną związku badanego, o korzystniejszej charakterystyce fizykochemicznej, np. o większej lotności, bardziej intensywnym zabarwieniu.

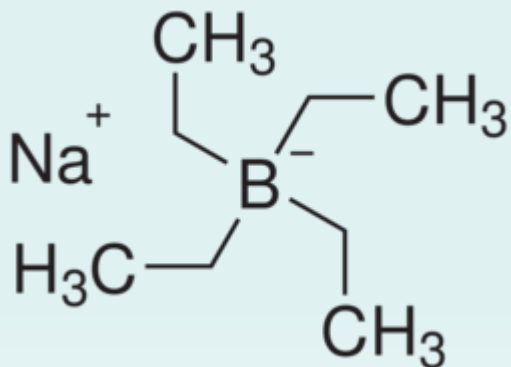
<http://encyklopedia.pwn.pl>

Derywatyzacja w chromatografii cienkowarstwowej

Powody stosowania derywatywacji

1. Analit niekompatybilny z detektorem
2. Brak możliwości rozdzielania analitów
3. Trudność w odseparowaniu analitu od matrycy
4. Liniowość w niewielkim zakresie

Czteroetyloboran sodu

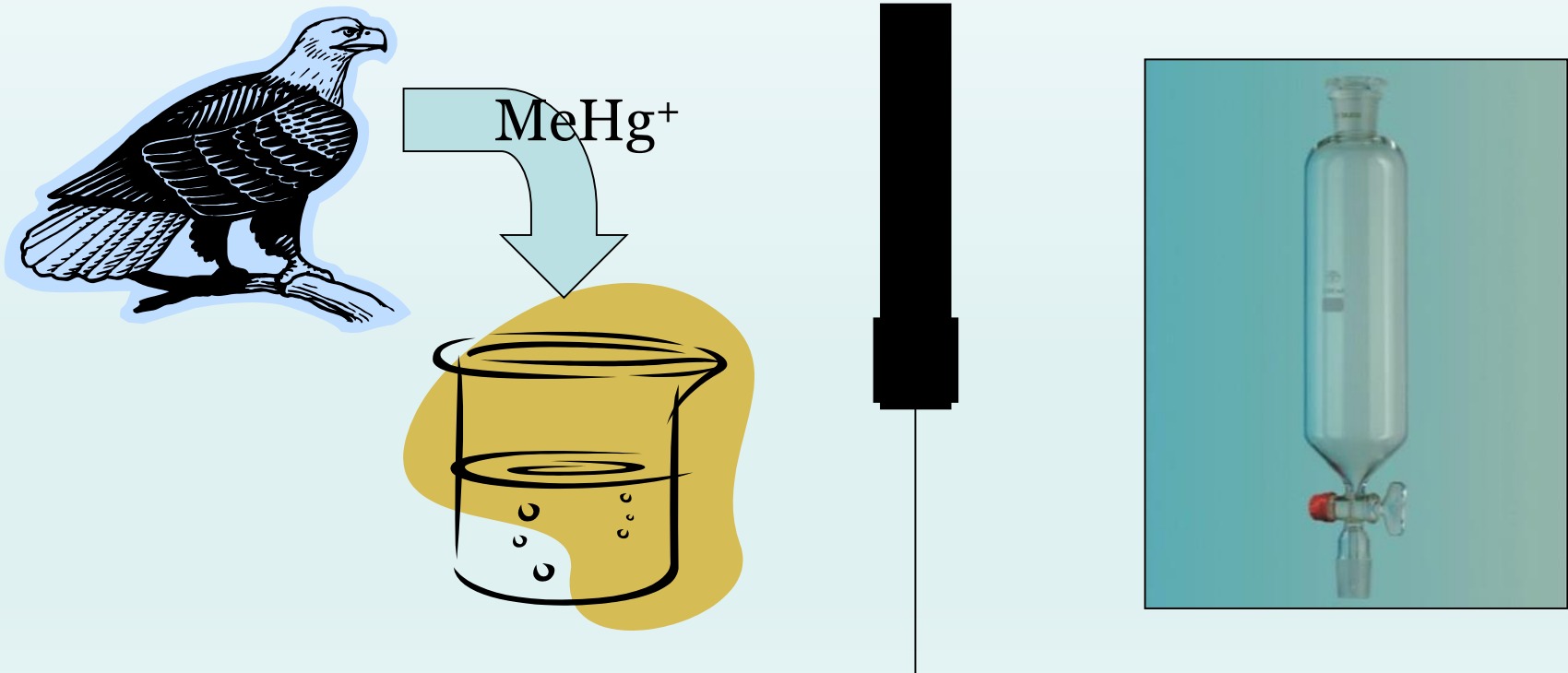
Suszenie próbek

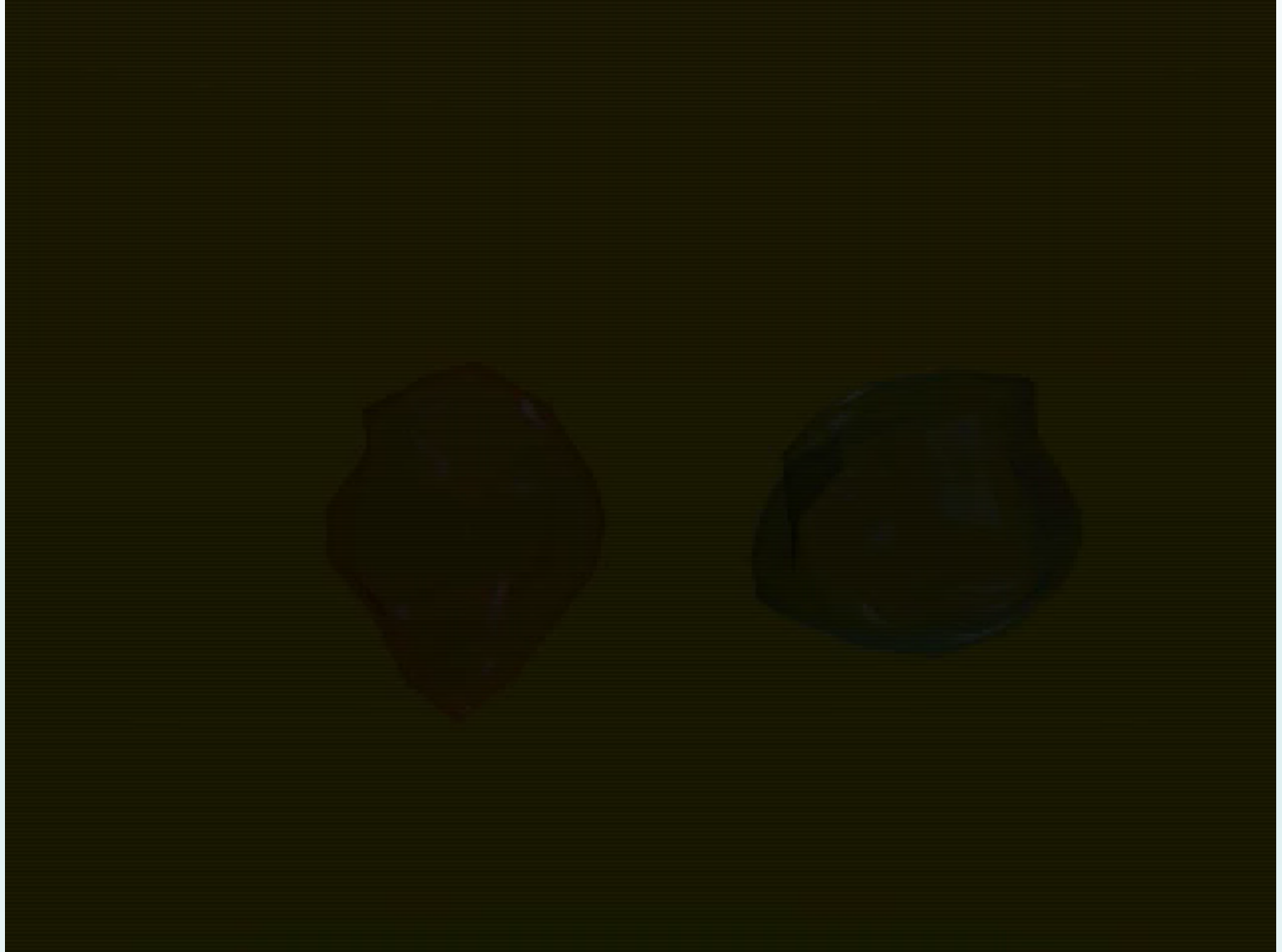

Ekstrakcja

Ekstrakcją nazywamy rozdzielenie mieszanin ciekłych lub wydzielenie składników, za pomocą ekstrahanta, który selektywnie rozpuszcza/zatrzymuje tylko wybrane składniki.

Ekstrakcja

Ekstrakcja

A – rozpuszczalnik pierwotny

B – substancja rozpuszczona

C – ekstrahent

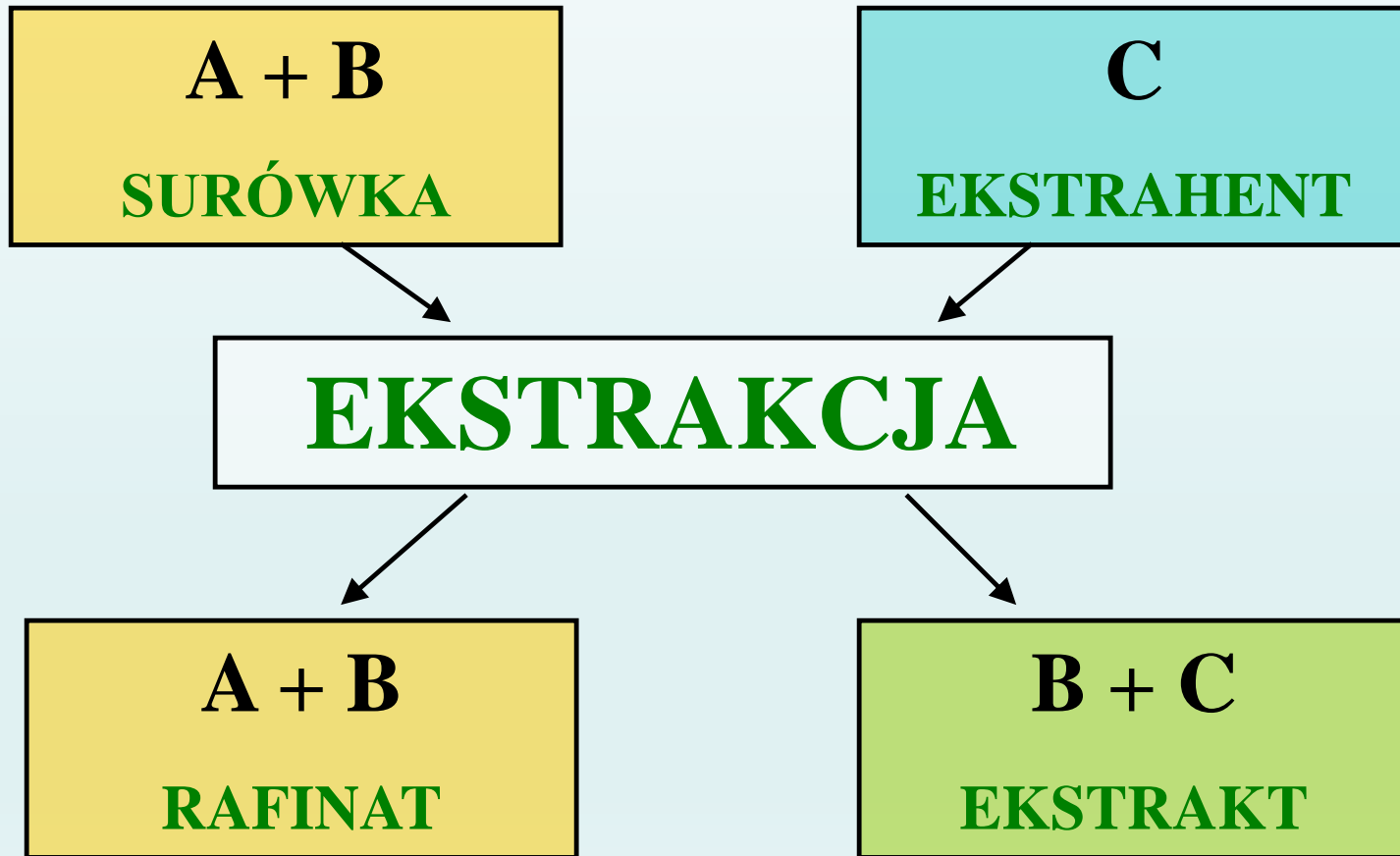
Po ustaleniu się równowagi stosunek stężenia składnika B w C i A jest równy:

D – współczynniki podziału

$$D = \Sigma(C_B)_A / \Sigma(C_B)_C$$

Ekstrakcja

Proces ekstrakcji

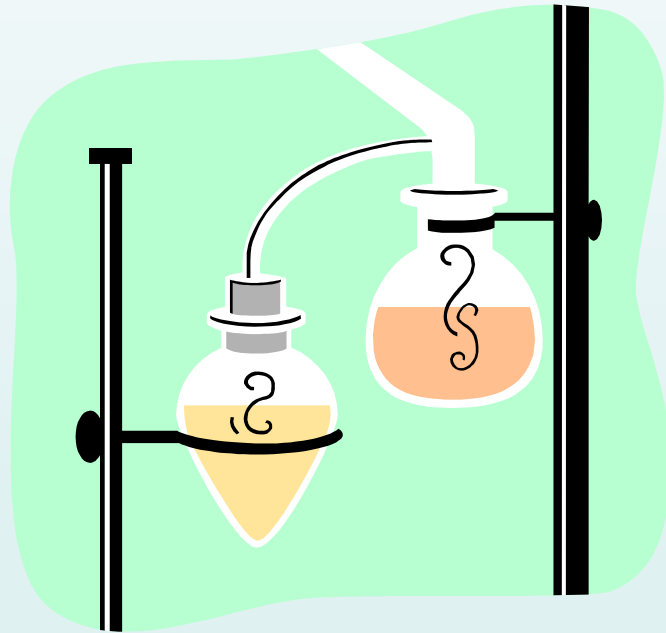
Ekstrakcja

Ważniejsze rozpuszczalniki organiczne stosowane w procesie ekstrakcji

- benzen C_6H_6
- chloroform $CHCl_3$
- czterochlorek węgla CCl_4
- aceton CH_3COCH_3
- eter dietylowy $C_2H_5OC_2H_5$

MPP

Podstawowe operacje w laboratorium

Część II

Typowe operacje etapu przygotowania próbek do analizy:

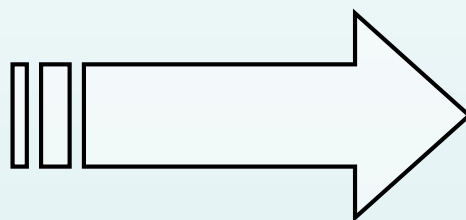
- filtracja
  - ważenie
    - dodanie wzorca wewnętrznego
    - rozcieńczanie
- odparowanie
  - derywatyzacja
    - suszenie
    - strącanie
  - wzbogacanie na sorbentach
- wirowanie
  - ekstrakcja
  - mineralizacja
    - homogenizacja
  - rozdrabnianie
    - ultrafiltracja
    - liofilizacja

Homogenizacja próbek

POPRAWNOŚĆ
HOMOGENIZACJI

ppm K ?

RSD

Homogenizacja próbek

Metody ręczne

Moździerz porcelanowy

Moździerz agatowy

Homogenizacja próbek

Homogenizatory wirnikowe

Nóż homogenizacyjny

Homogenizacja próbek

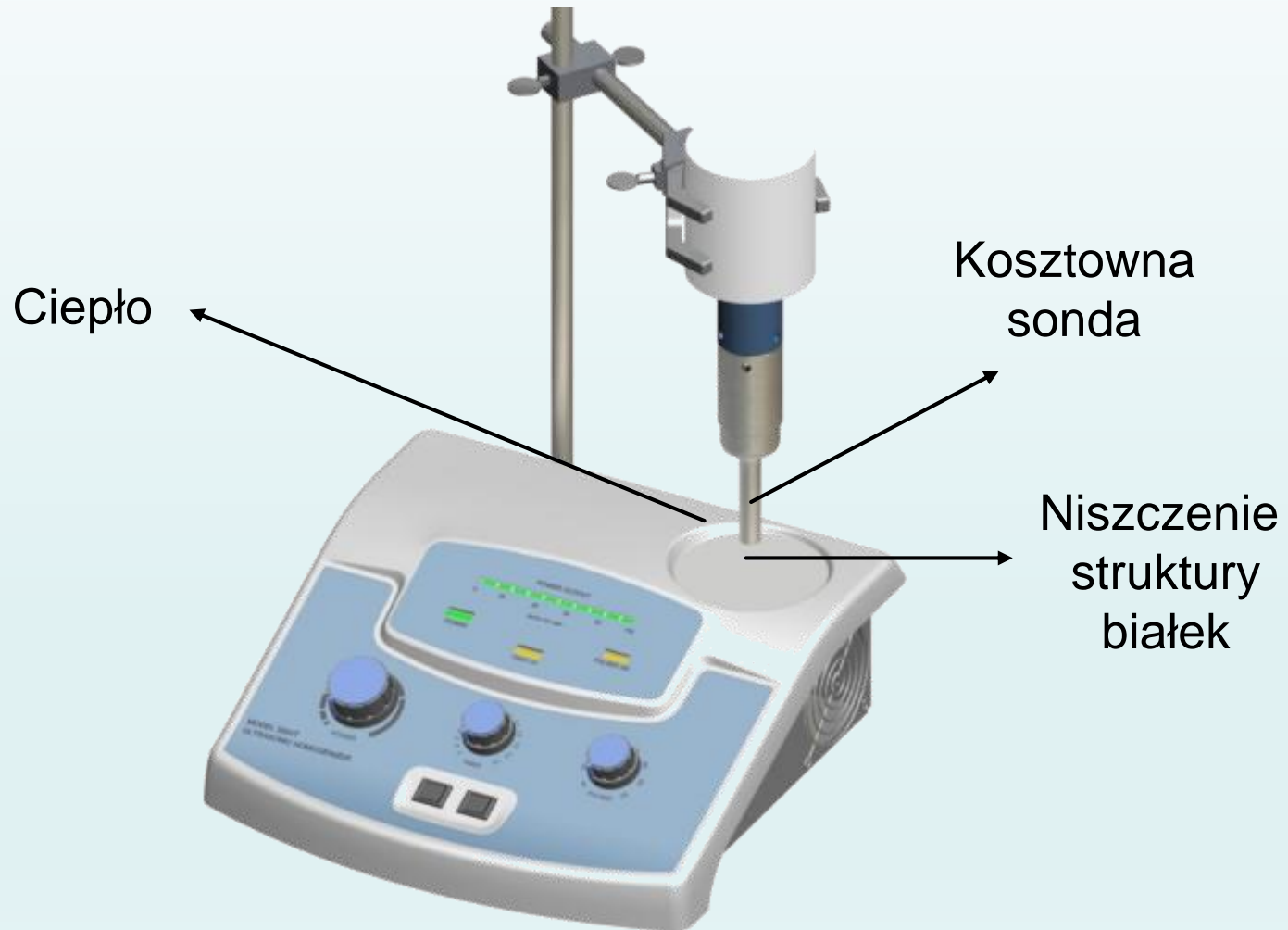
Młynki

Chłodzenie komory
N₂

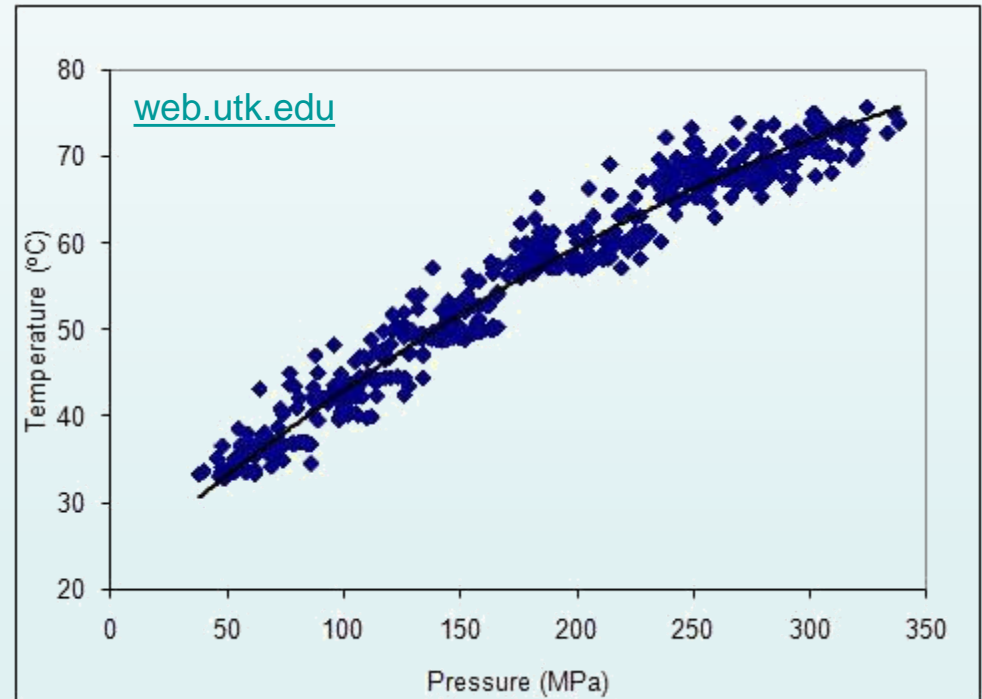
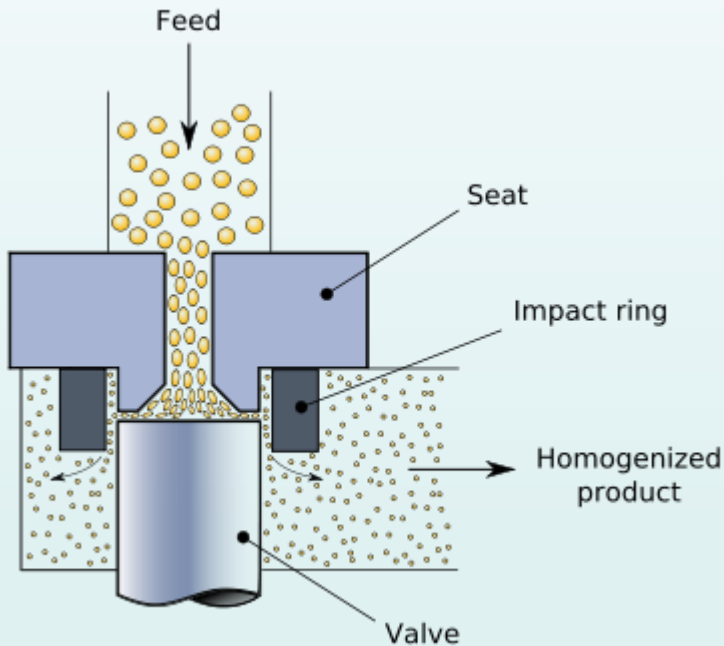
Homogenizacja próbek

Homogenizatory ultradźwiękowe

Homogenizacja próbek

Homogenizatory wysokociśnieniowe

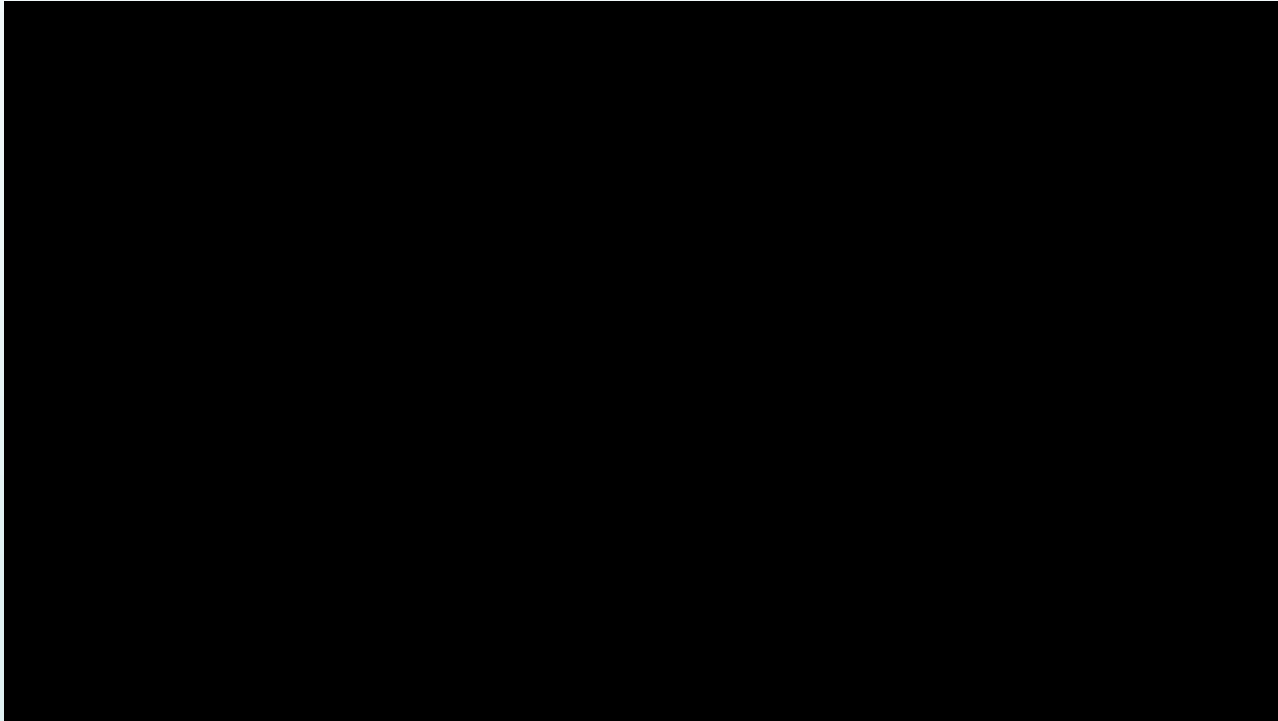
Homogenizacja próbek

Homogenizator pulsacyjny

Homogenizacja próbek

Młyny kulowe

Homogenizacja próbek

Młynek – praca ciągła + separacja na sitach
Substancje włókniste i twarde

Mineralizacja próbek

Rozkład i utlenianie substancji organicznych
i przeprowadzenie do roztworu

MINERALIZACJA

Sucha

- spopielanie
- min. niskotemperaturowa w plazmie tlenowej
- mineralizacja w tlenie
- stapianie

Mokra w kwasach

- konwencjonalne ogrzewanie
- z wykorzystaniem ultradźwięków
- z wykorzystaniem UV
- z wykorzystaniem en. mikrofalowej

Mineralizacja

Spopielanie

400-600⁰C

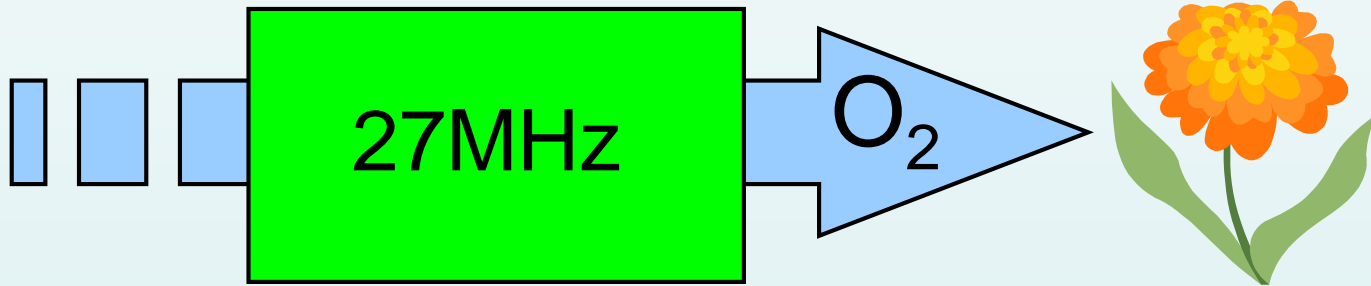
kwasy

Mineralizacja

Mineralizacja niskotemperaturowa
w plazmie tlenowej

80-200⁰C

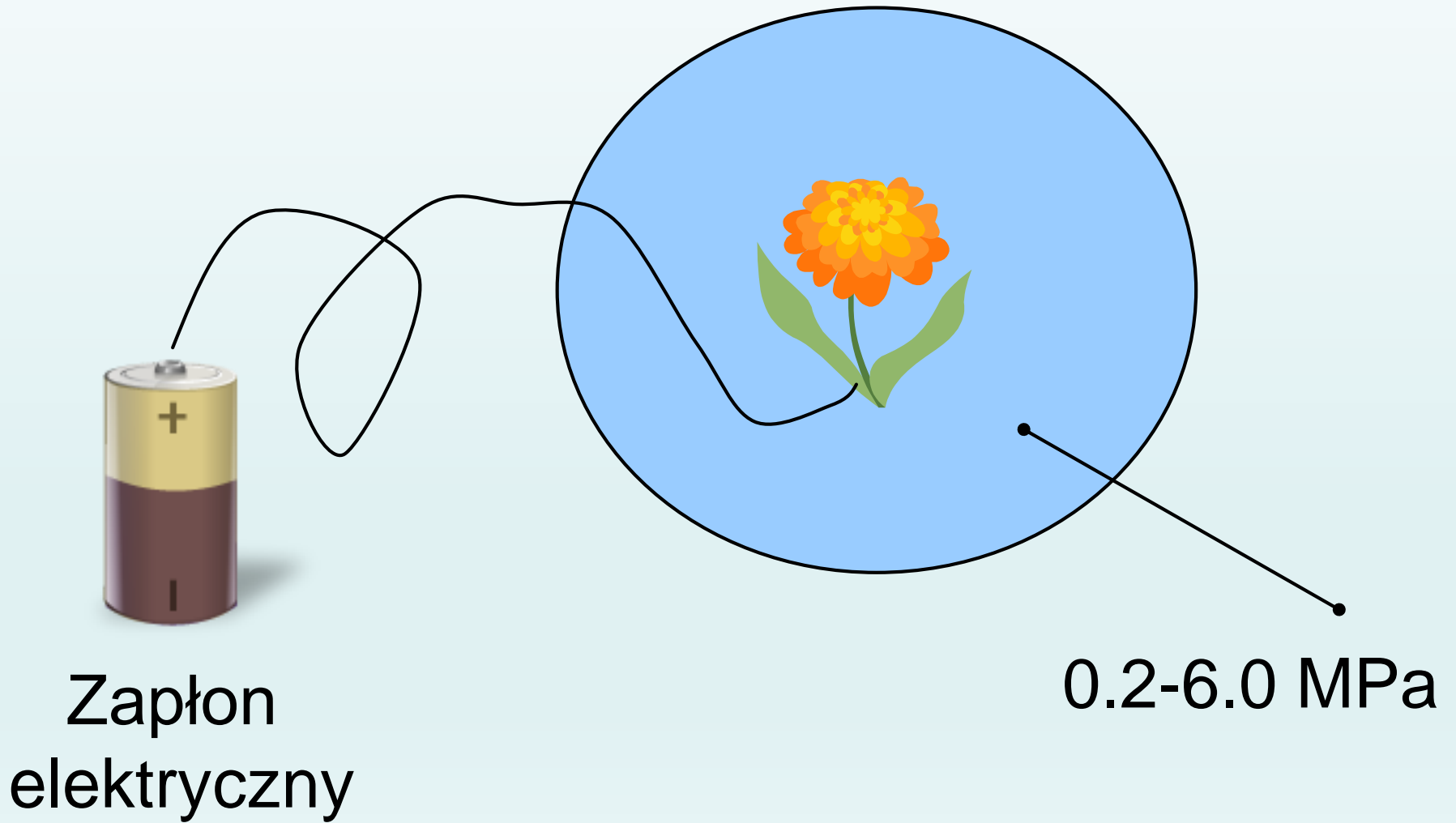
Generator
wysokiej częstotliwości

Próbka

Kilka - kilkanaście godzin

Mineralizacja

Bomba tlenowa

Mineralizacja

Mineralizacja mokra

Piec konwencjonalny

Mineralizacja

Mineralizacja mokra

+ HNO_3 , H_2SO_4 , HClO_4

Łaźnia ultradźwiękowa

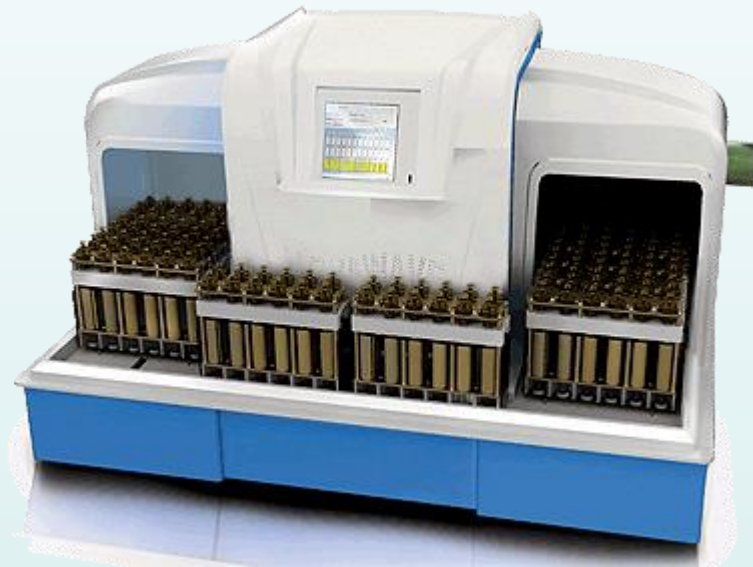
Mineralizacja próbek

Mineralizacja mikrofalowa

2450 MHz.

Promieniowanie jest
absorbowane przez
wodę i kwasy

Mineralizator automatyczny mikrofalowy

Mineralizacja próbek

Mineralizacja mikrofalowa

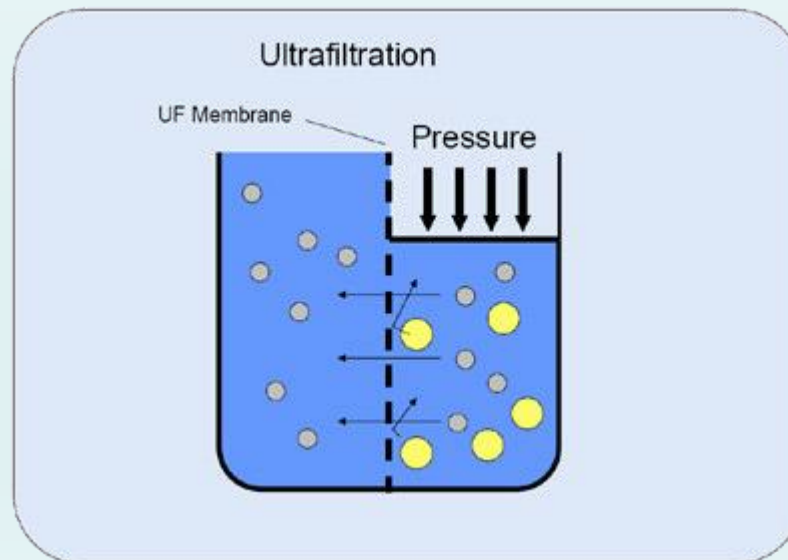
Zaletami mineralizacji mikrofalowej są:

- ❖ dobra powtarzalność,
- ❖ prostota wykonania,
- ❖ krótki czas przebiegu procesu,
- ❖ niewielkie zużycie odczynników.
- ❖ możliwość oznaczania w mineralizacji wielu pierwiastków w szerokim zakresie stężeń.
- ❖ ograniczone straty analitu.
- ❖ ograniczona kontaminacja próbki
- ❖ małe odważki analizowanego materiału (0.1 g),
- ❖ skuteczność rozkładu substancji organicznej i nieorganicznej.

Ultrafiltracja

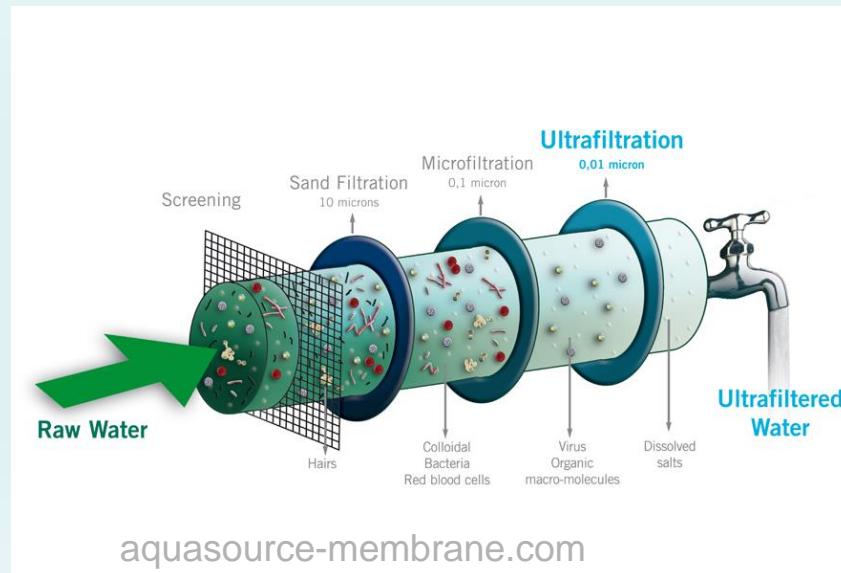
Ultrafiltracja jest procesem rozdzielania wykorzystującym membranę, której pory mieszczą się w zakresie 0,1 – 0,001 mikrona.

Ultrafiltracja

Ultrafiltracja jest wykorzystywana m. in. do:

- oddzielania cząstek koloidalnych od reszty zawiesiny
- oddzielania cząstek o danym rozmiarze od cząstek o innych rozmiarach
- określenia dystrybucji cząsteczek o różnych wymiarach w systemie koloidalnym poprzez wykorzystanie filtrów z gradientem rozmiarów por

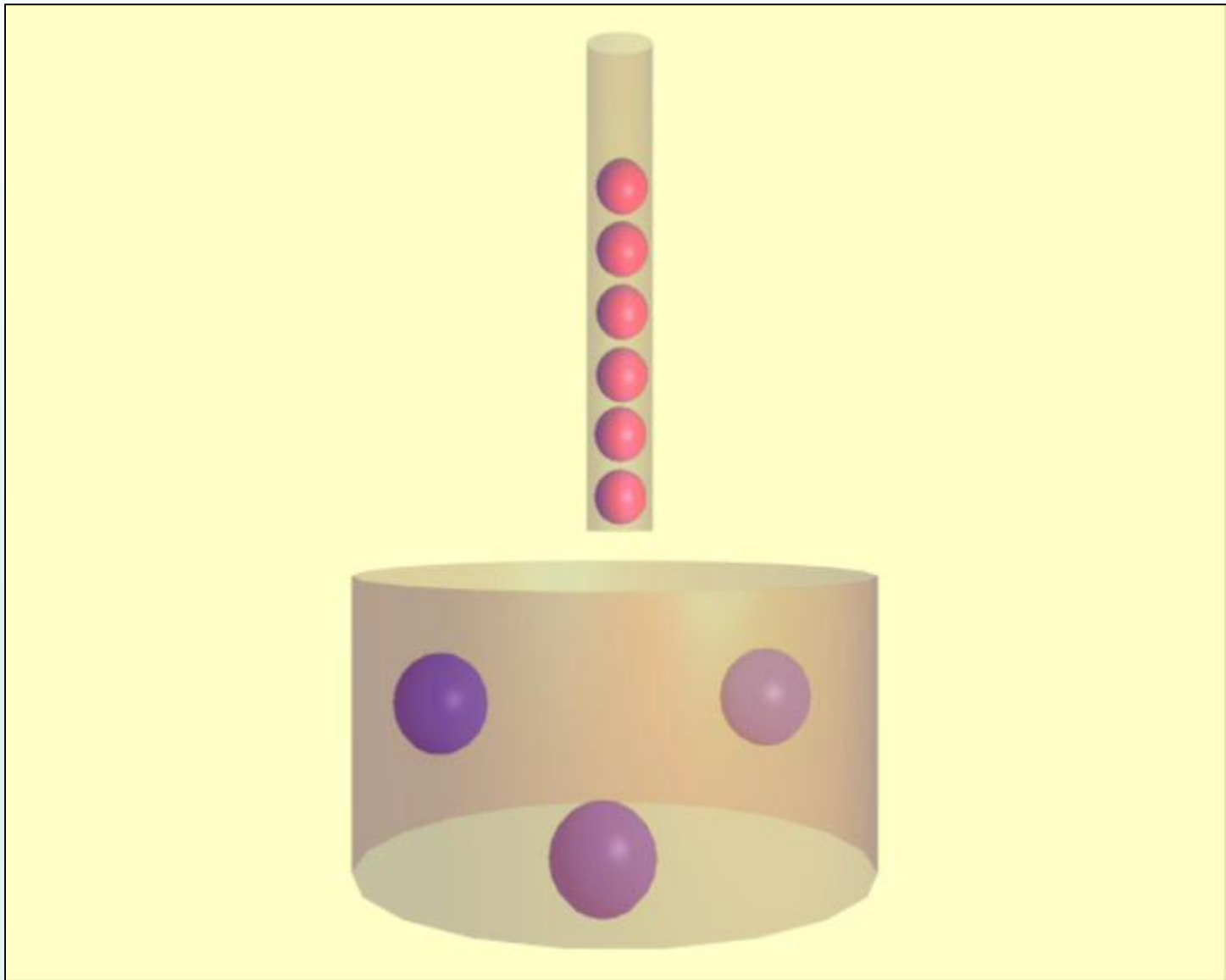

Analiza objętościowa

Definicja

Miareczkowanie jest procesem oznaczania substancji A, przez stopniowe dodawanie do jej roztworu porcji substancji B (w warunkach umożliwiających stwierdzenie Punktu Końcowego miareczkowania) podstawą określenia ilości substancji A jest wyznaczenie ilości substancji B potrzebnej do osiągnięcia Punktu Równoważnikowego

Analiza objętościowa

Cechy reakcji w analizie objętościowej

1. Ilościowy, stechiometrycznie jednoznaczny przebieg
2. Szybki przebieg
3. Substraty i produkty reakcji powinny być trwałe w środowisku roztworu
4. Znany sposób wyznaczenia PK miareczkowania

Podstawowe pojęcia i terminy

Titrant – roztwór odczynnika o ściśle określonym stężeniu (mianie).

Punkt Końcowy miareczkowania – obserwowany koniec reakcji. Prawie nigdy PK nie pokrywa się z **Punktem Równoważnikowym**. Zazwyczaj sygnał analityczny pochodzi od niewielkiego nadmiaru titranta

Krzywa miareczkowania

Zależność $-\log C = f(V)$

gdzie: c – stężenie oznaczanej substancji

V – objętość titranta

Biurety i titratory

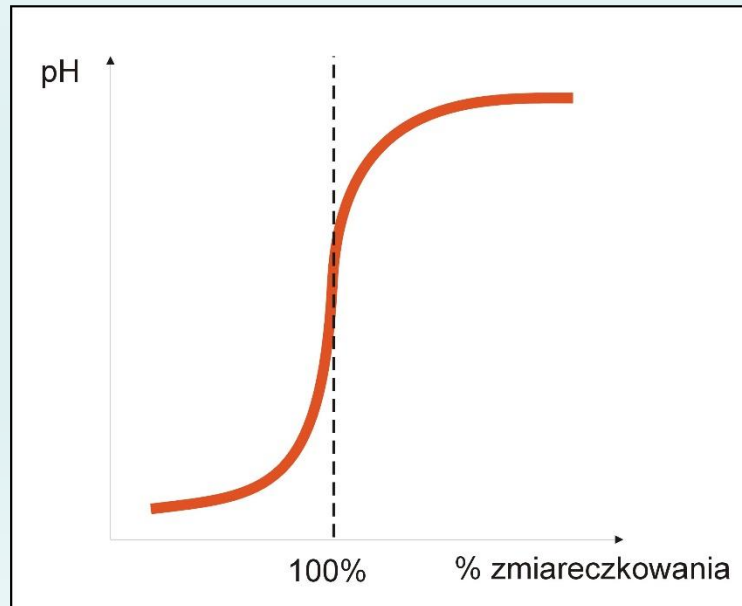

Klasyfikacja metod miareczkowych

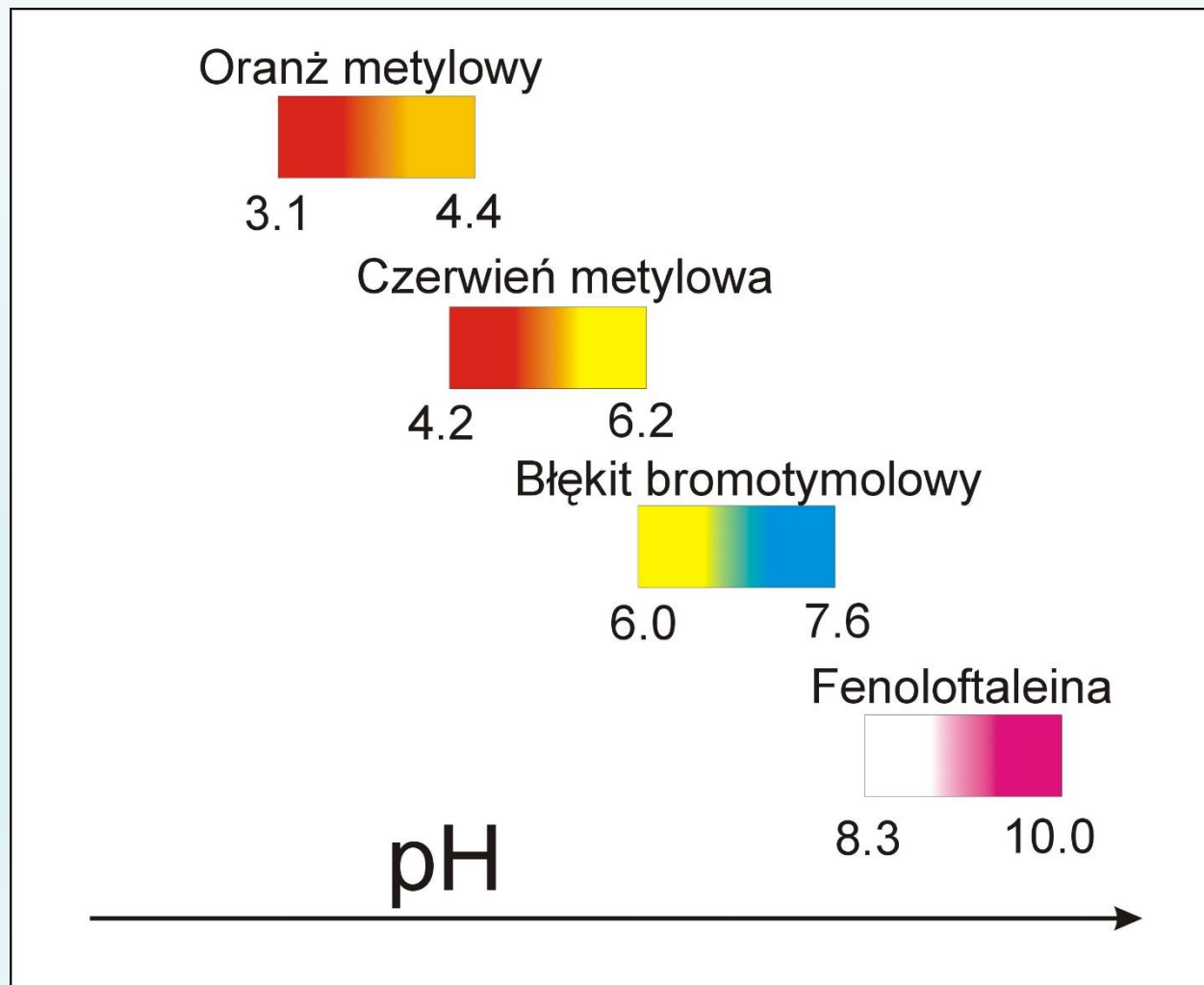
1. Alkacymetria – reakcje wymiany protonów

- **alkalimetria** miareczkowanie mianowanym roztworem zasady (np. NaOH)
- **acydymetria** miareczkowanie mianowanym roztworem kwasu (np. HCl)

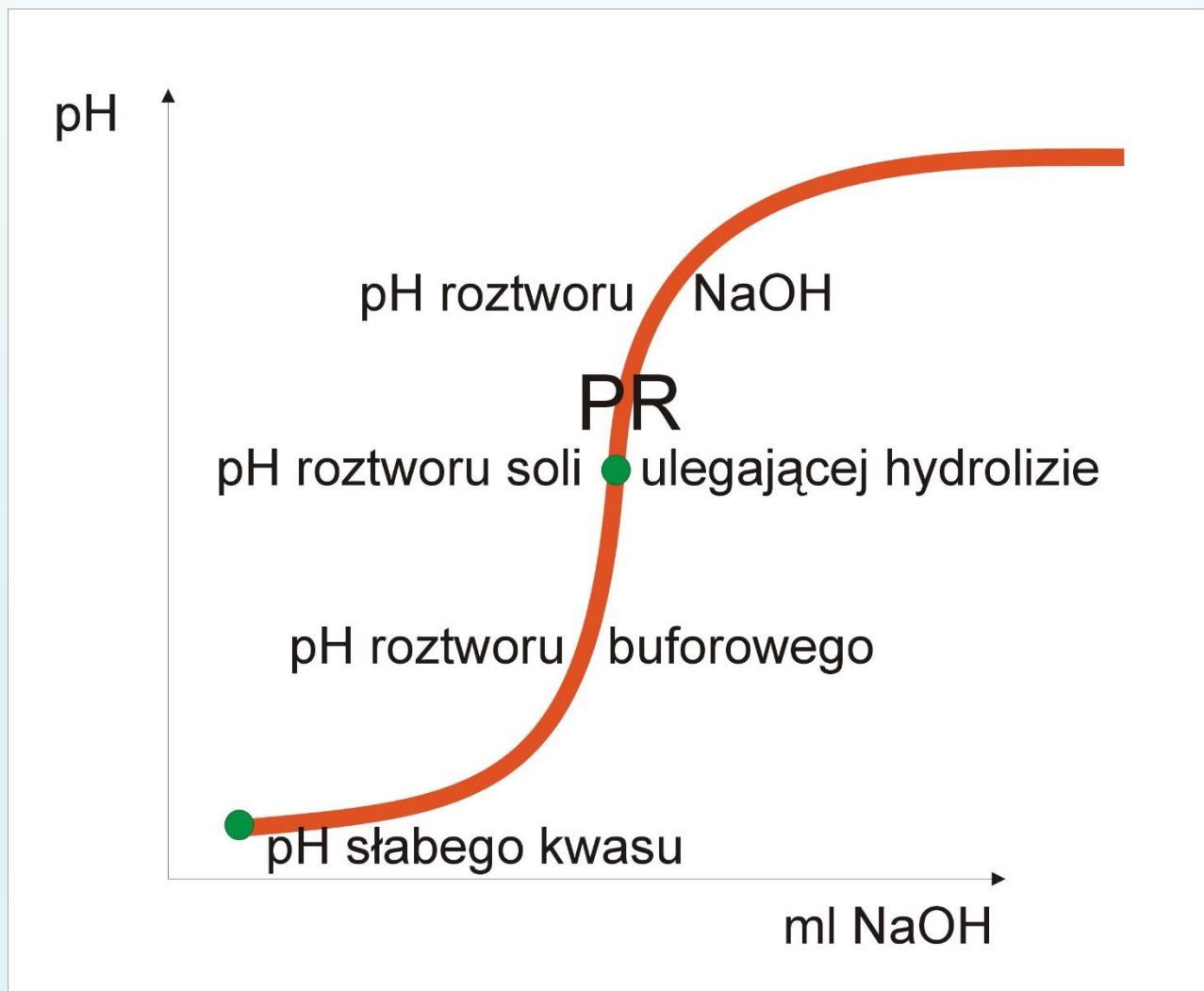

Wskaźniki alkacymetryczne

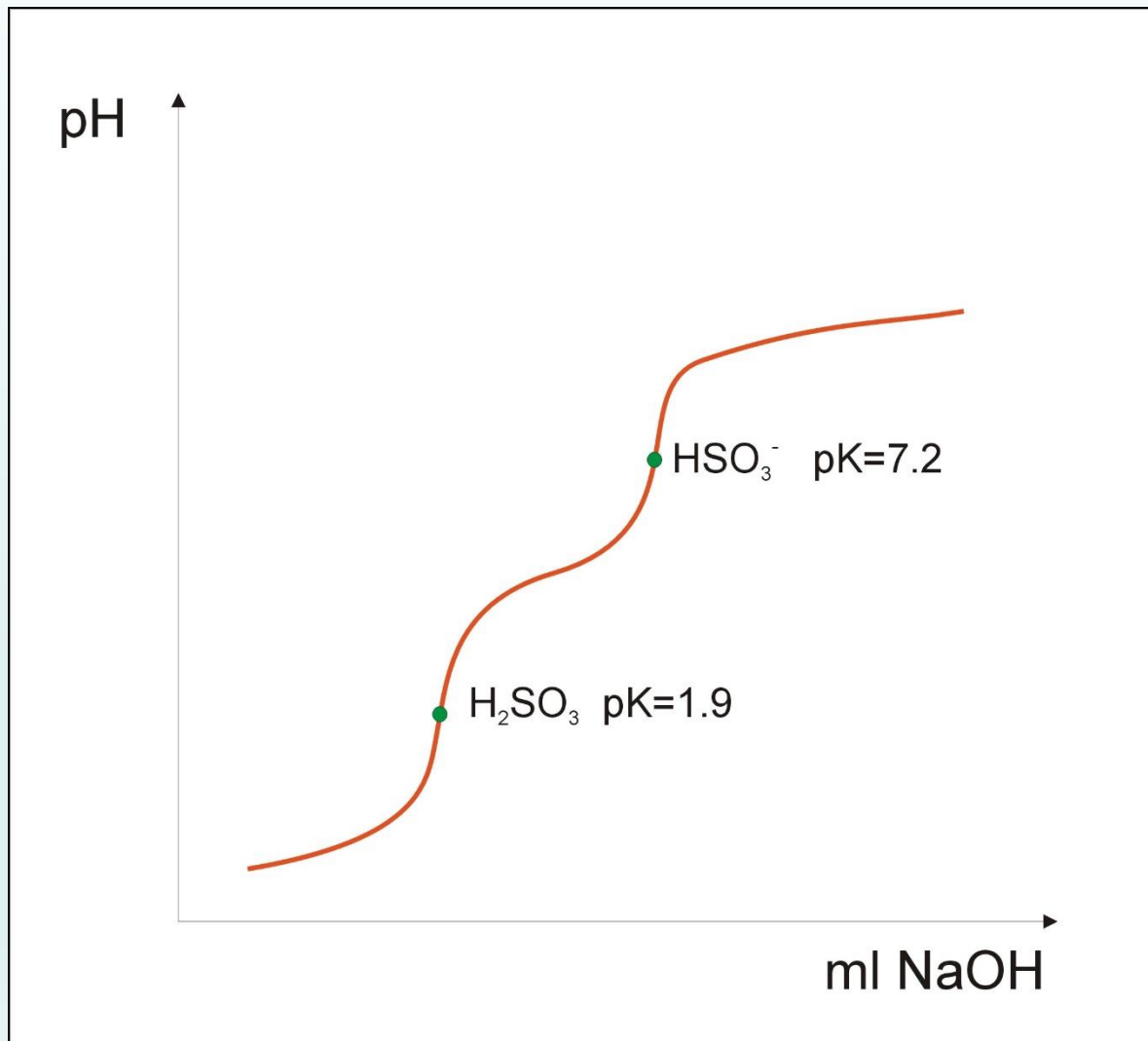
Wskaźniki to słabe kwasy lub zasady, których jony są inaczej zabarwione niż niezdysocjowane cząsteczki

Miareczkowanie słabego kwasu mocną zasadą

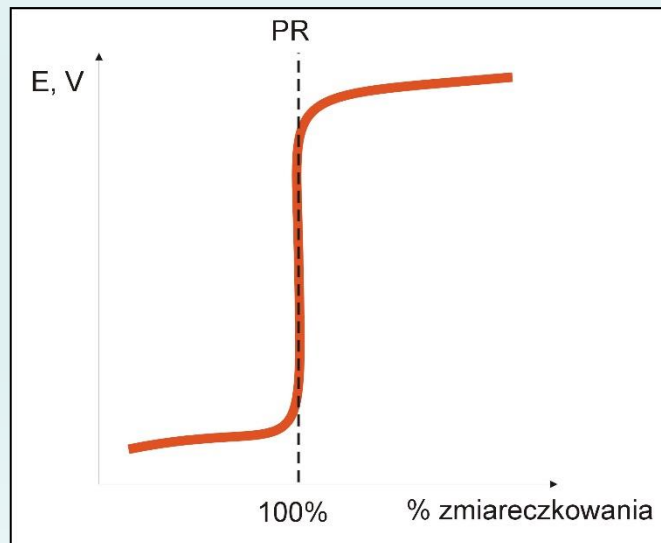
Miareczkowanie kwasu dwuprotonowego

Klasyfikacja metod miareczkowych

2. Redoksometria – reakcje wymiany elektronów

- **oksydymetria** miareczkowanie mianowanym roztworem utleniacza (np. KMnO_4 – manganometria, I_2 – jodometria, $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ – chromianometria)
- **reduktometria** miareczkowanie mianowanym roztworem reduktora (np. FeSO_4 – ferrerometria, TiCl_3 – tytanometria)

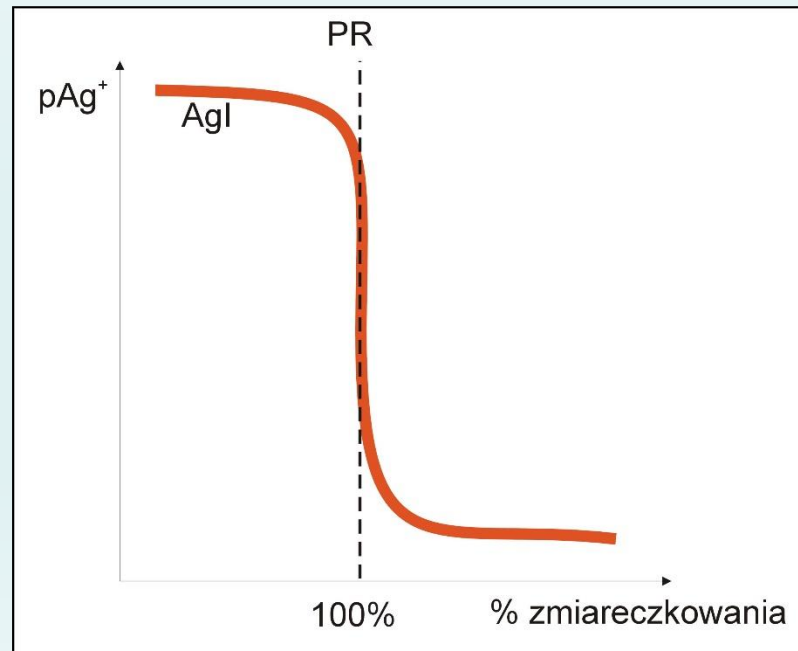
Klasyfikacja metod miareczkowych

3. Precypitometria (miareczkowanie strąceniowe)

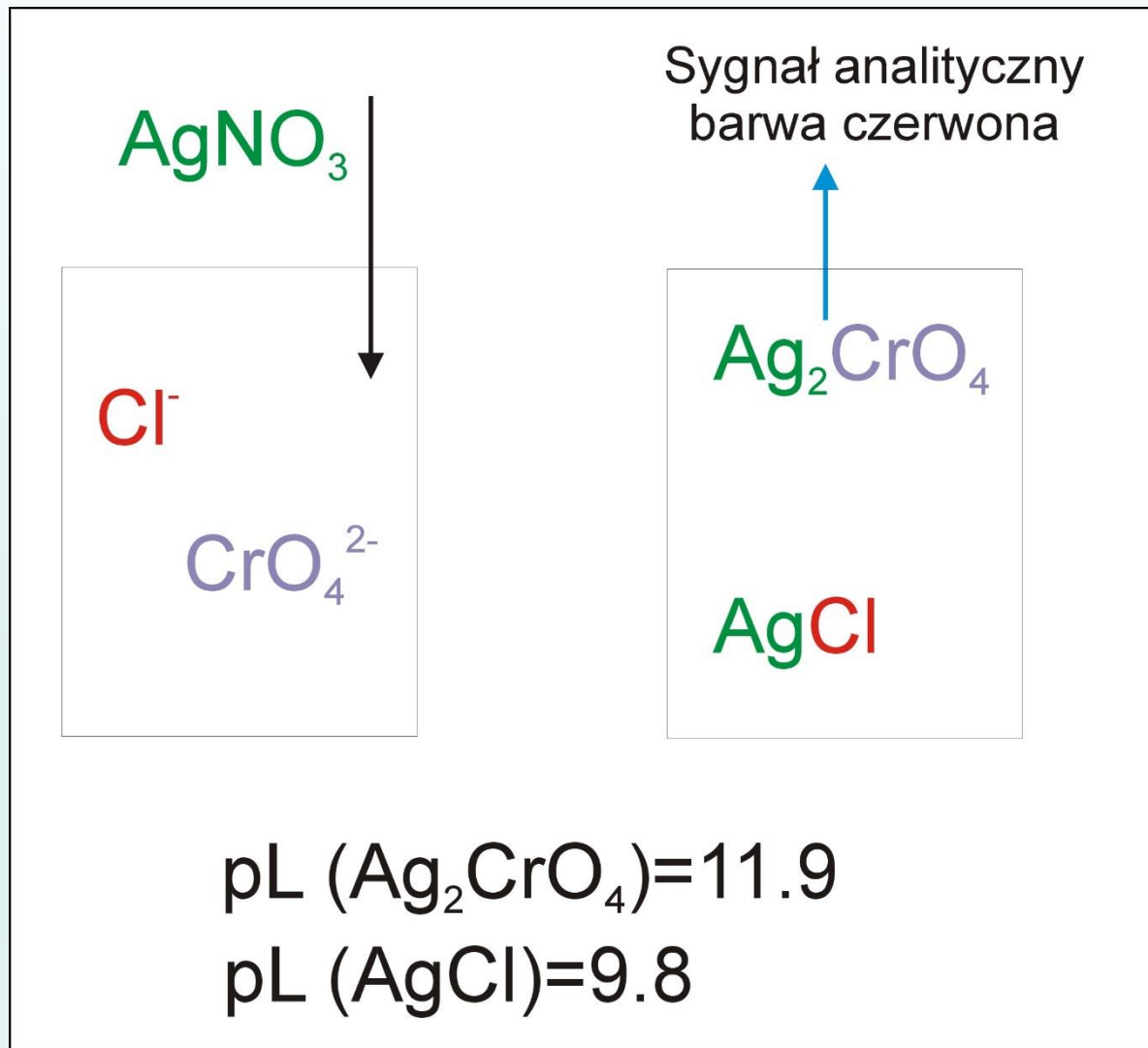
Reakcje podwójnej wymiany jonów z utworzeniem trudno rozpuszczalnego osadu

Przykład

- argentometria - miareczkowanie mianowanym roztworem AgNO_3

Oznaczanie chlorków

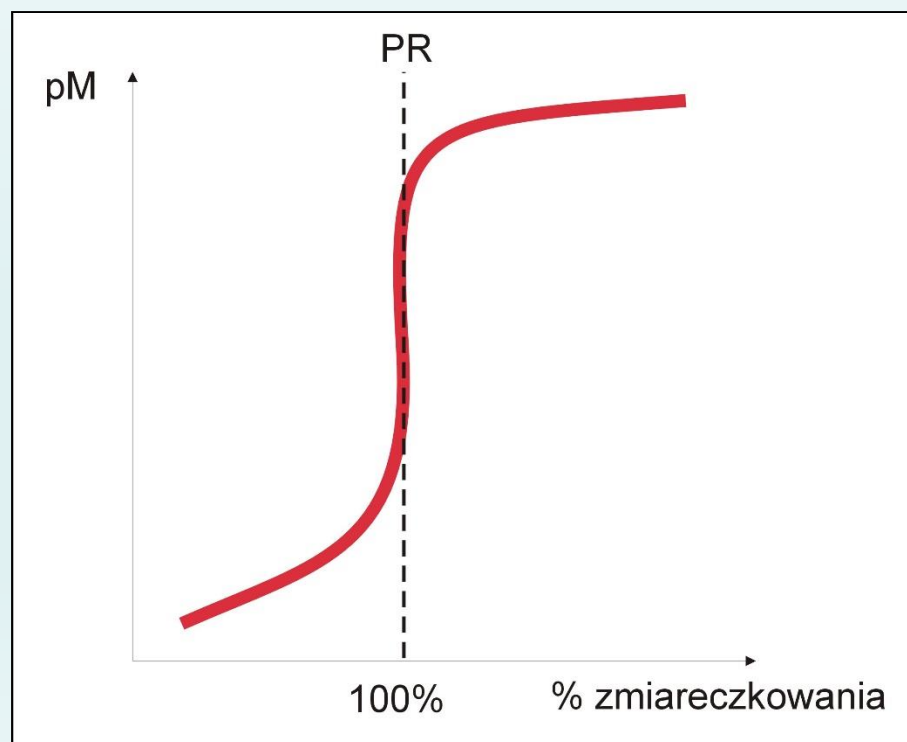
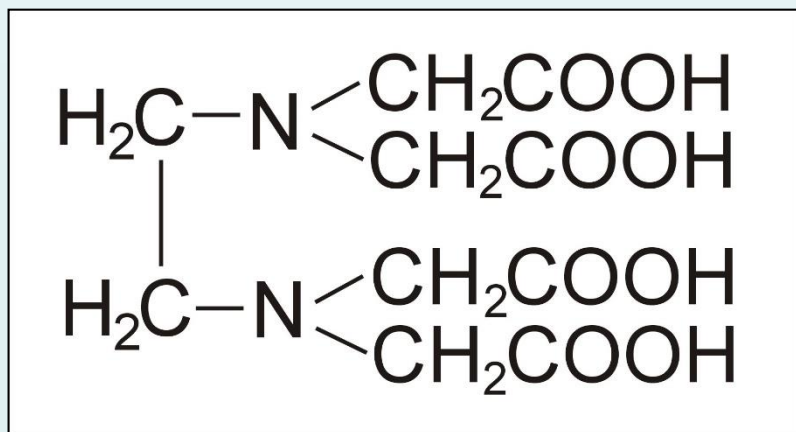

Klasyfikacja metod miareczkowych

4. Kompleksometria – reakcje wymiany ligandów

Przykład

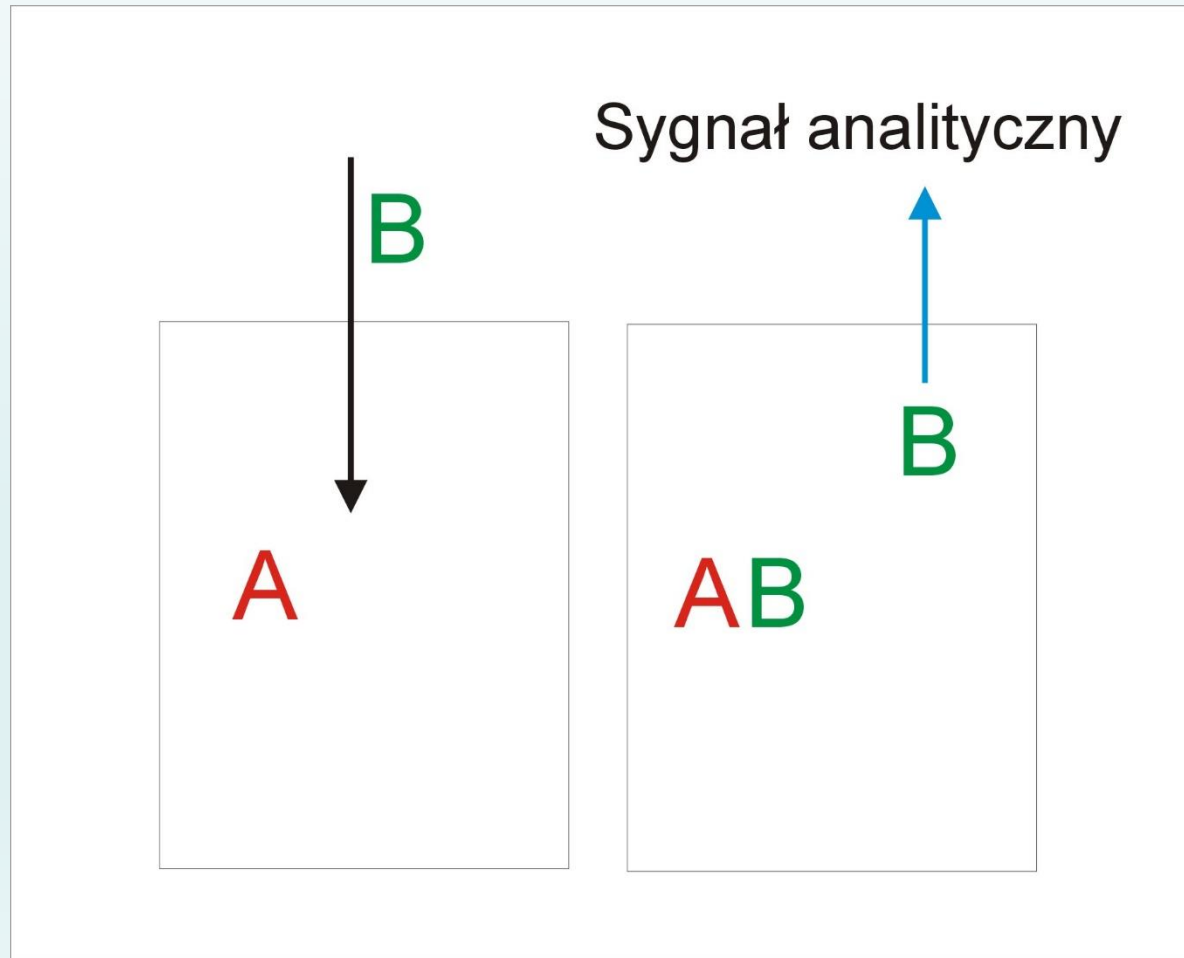
miareczkowanie mianowanym roztworem EDTA (kwas wersenowy o wzorze:

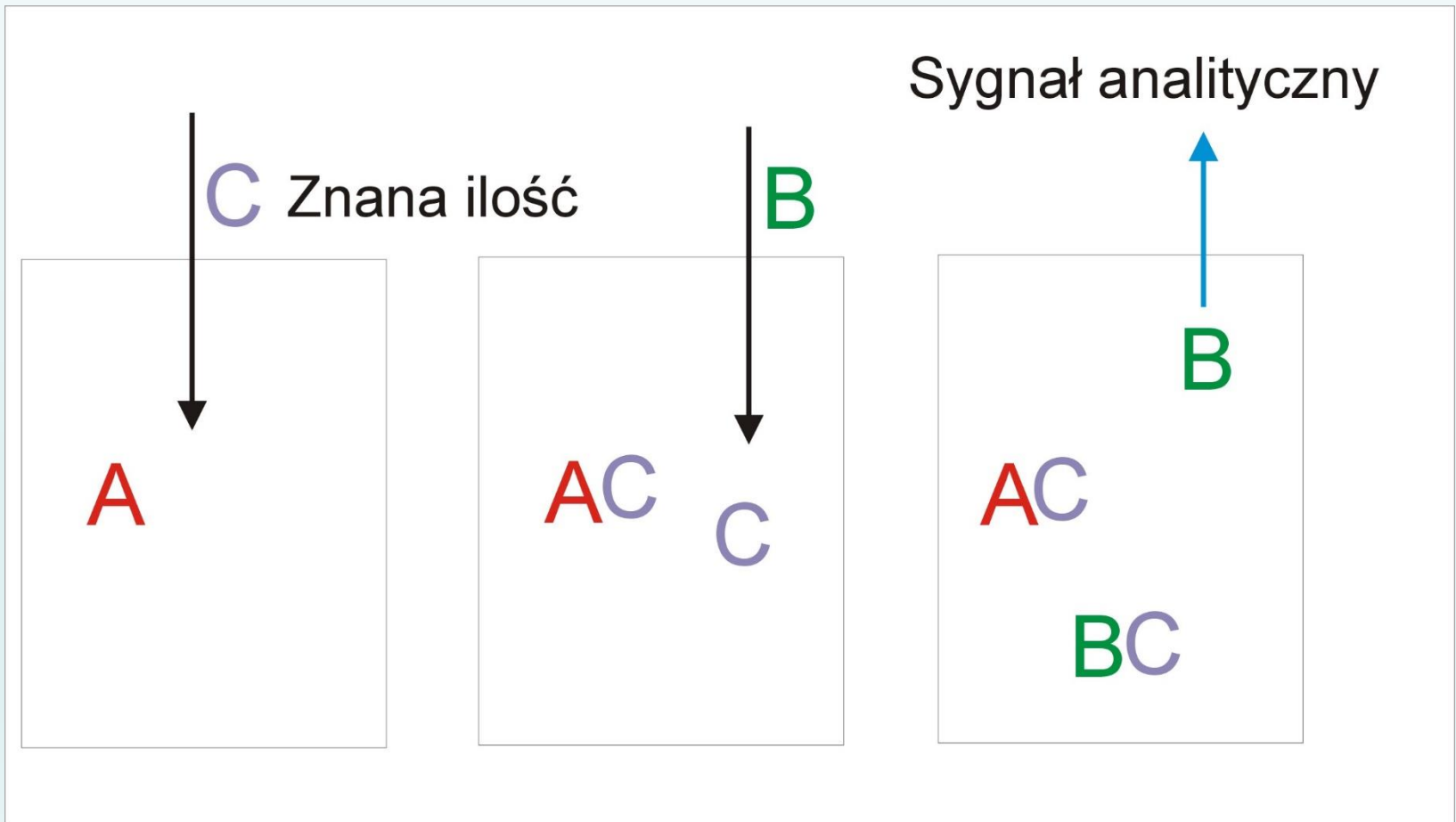
Podział miareczkowania wg sposobu prowadzenia miareczkowania

Miareczkowanie bezpośrednie

Podział miareczkowania wg sposobu prowadzenia miareczkowania

Miareczkowanie pośrednie

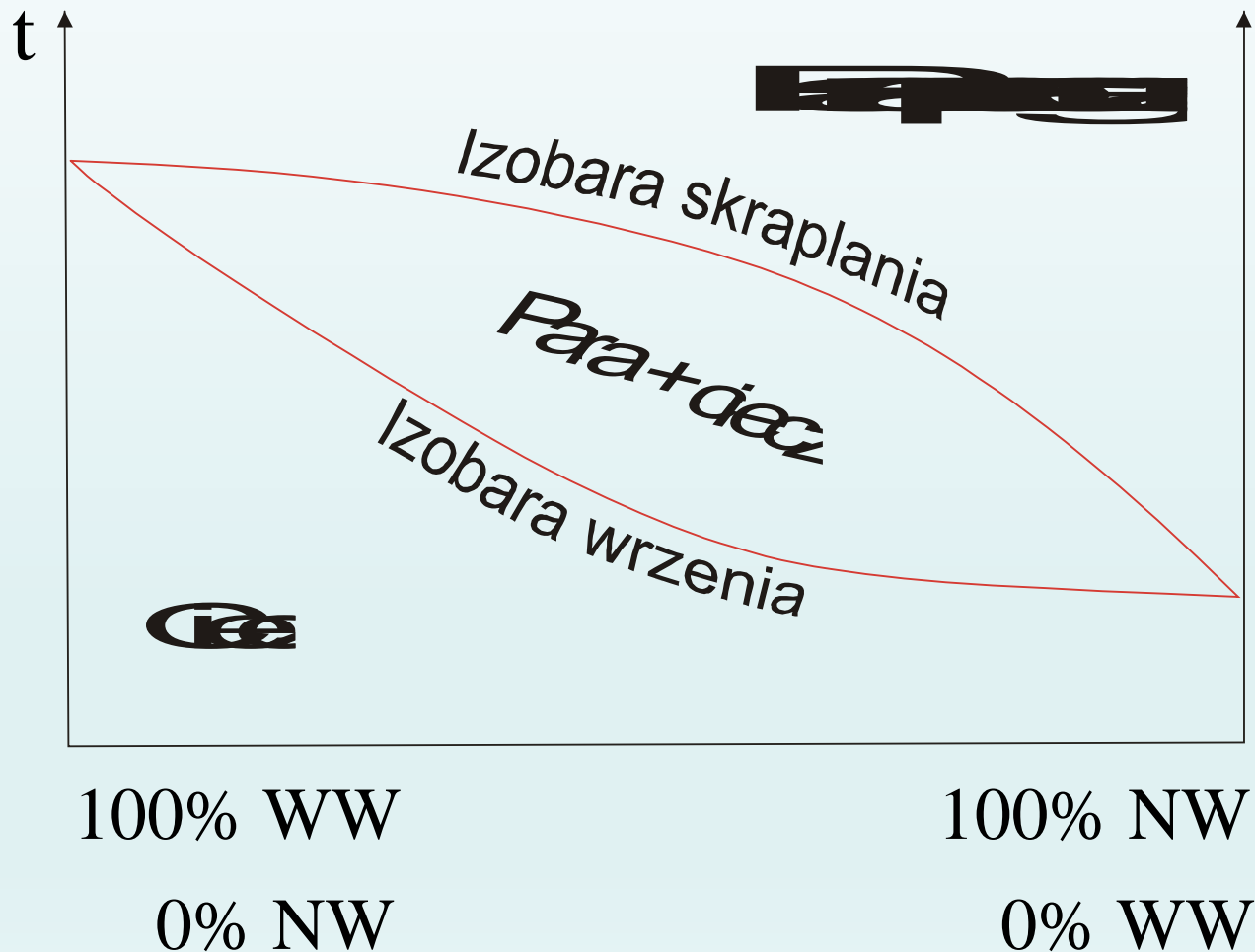
Destylacja

Destylacja polega na przeprowadzeniu cieczy, przez ogrzewanie do wrzenia, w parę, oziębieniu jej, skropleniu oraz zebraniu w postaci destylatu.

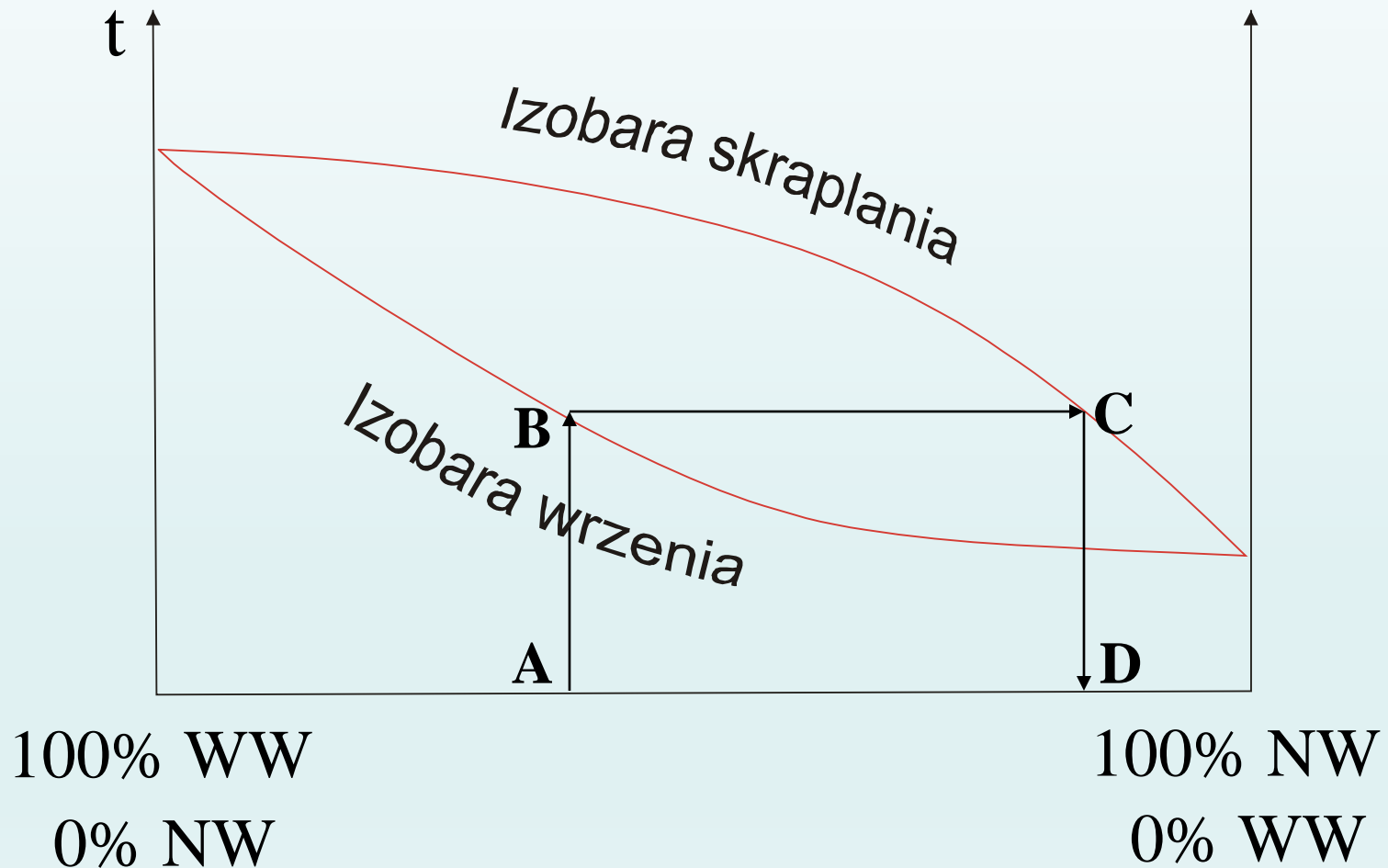
CEL:

- rozdzielenie ciekłych mieszanin
- oczyszczenie cieczy

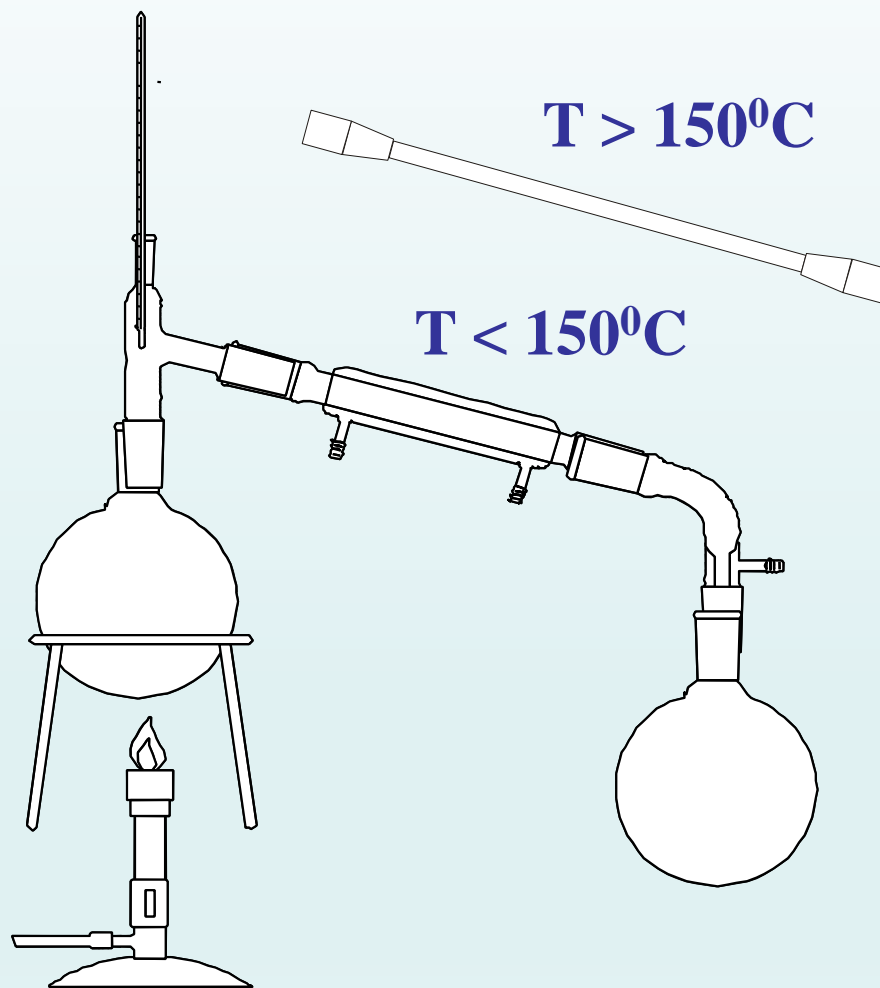
Wykres zależności temperatur wrzenia i skraplania od składu cieczy ($p = \text{const.}$)

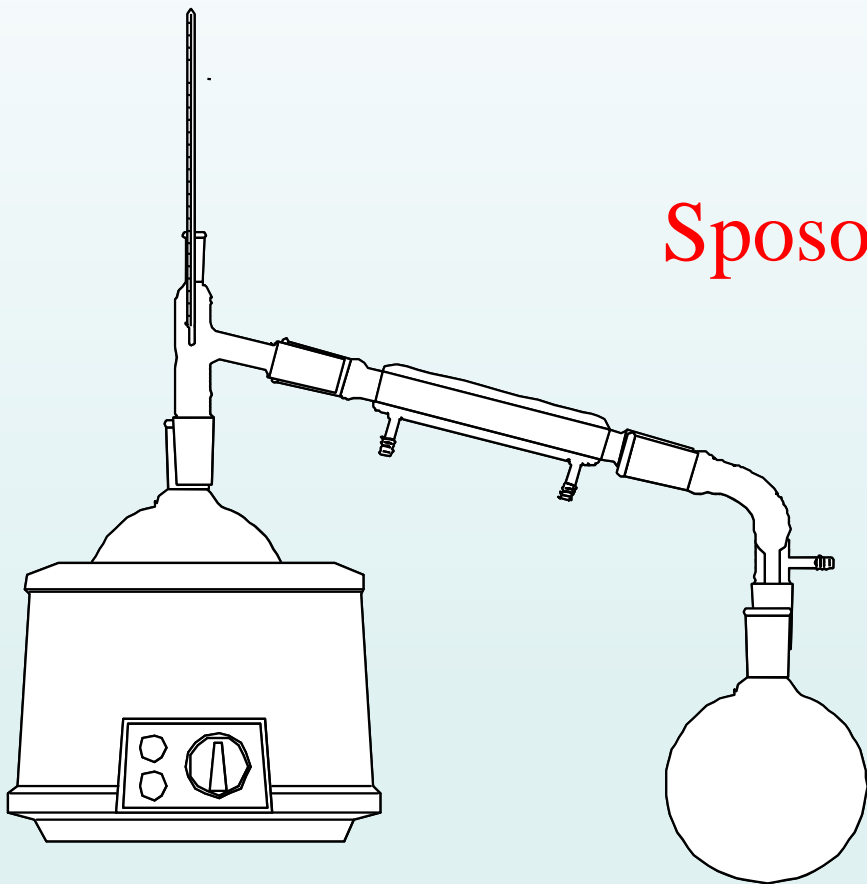
Wykres zależności temperatur wrzenia i skraplania od składu cieczy ($p = \text{const.}$)

Destylacja zwykła (normalne ciśnienie)

Destylacja zwykła (normalne ciśnienie)

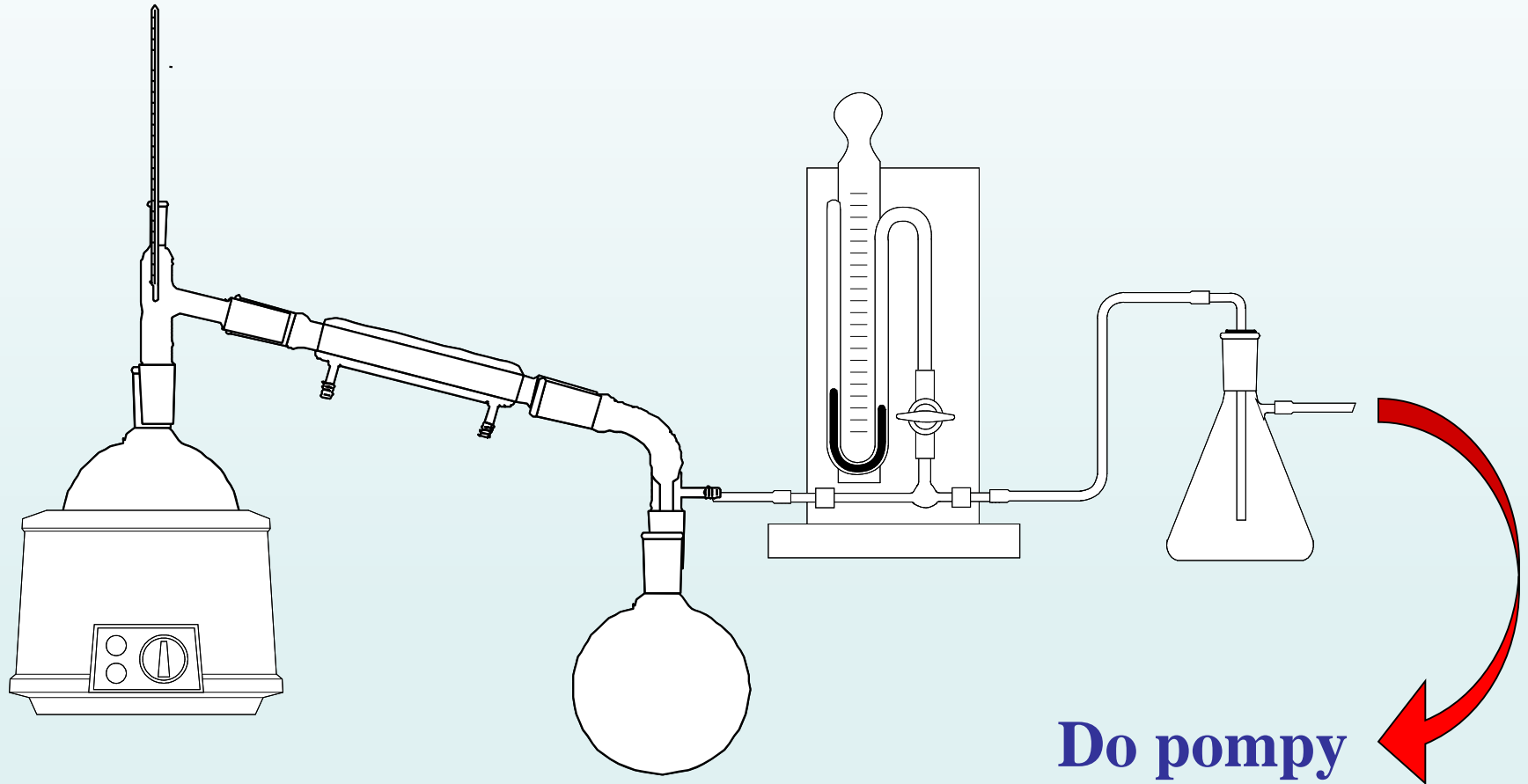

Sposoby ogrzewania kolby

- płaszcz grzejny
- łaźnia olejowa
- łaźnia wodna

Temperatura łaźni – 20-30 ° C wyższa od temp. wrzenia

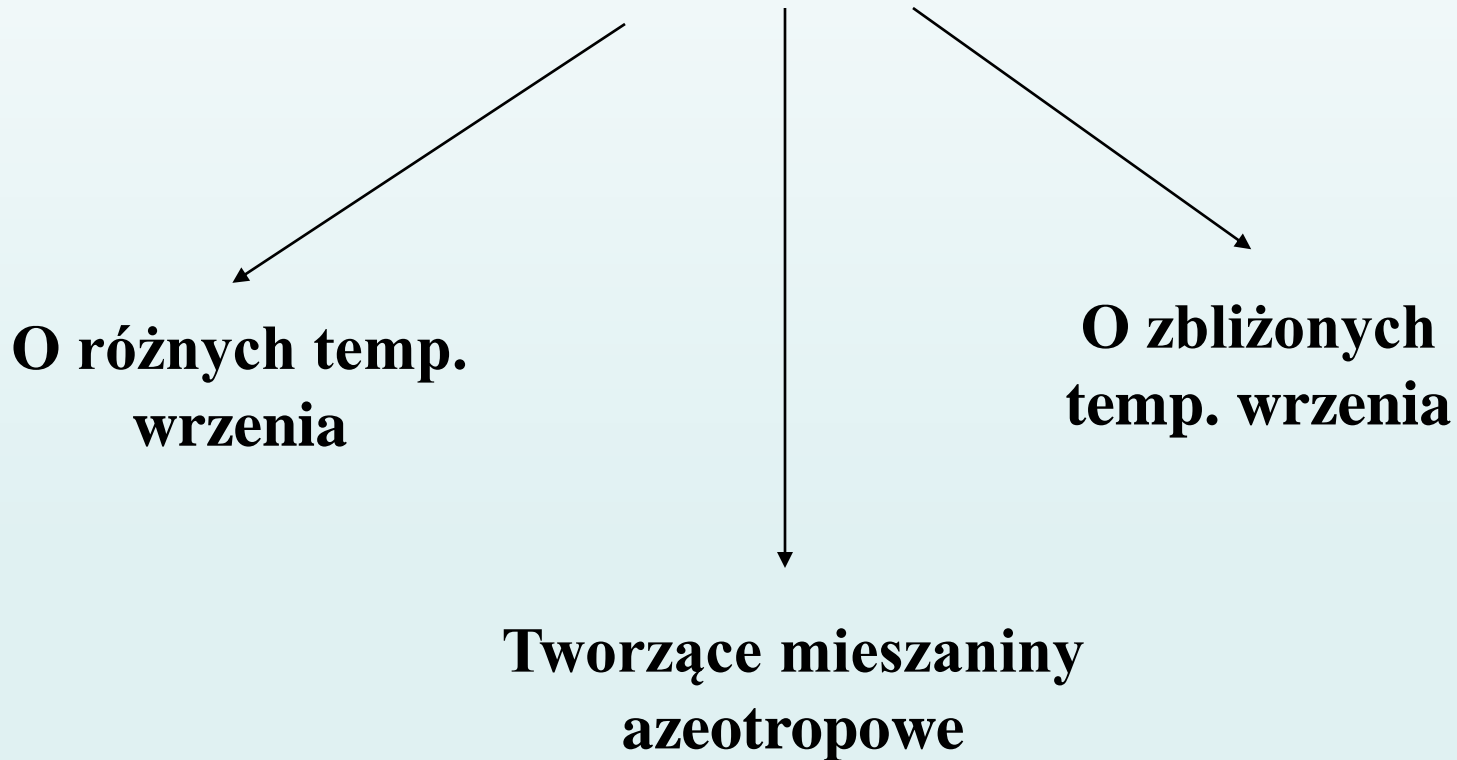
Destylacja pod zmniejszonym ciśnieniem

Destylacja frakcyjna

Mieszaniny cieczy

Destylacja frakcyjna

Mieszanki cieczy

**O różnych temp.
wrzenia**

**O zbliżonych
temp. wrzenia**

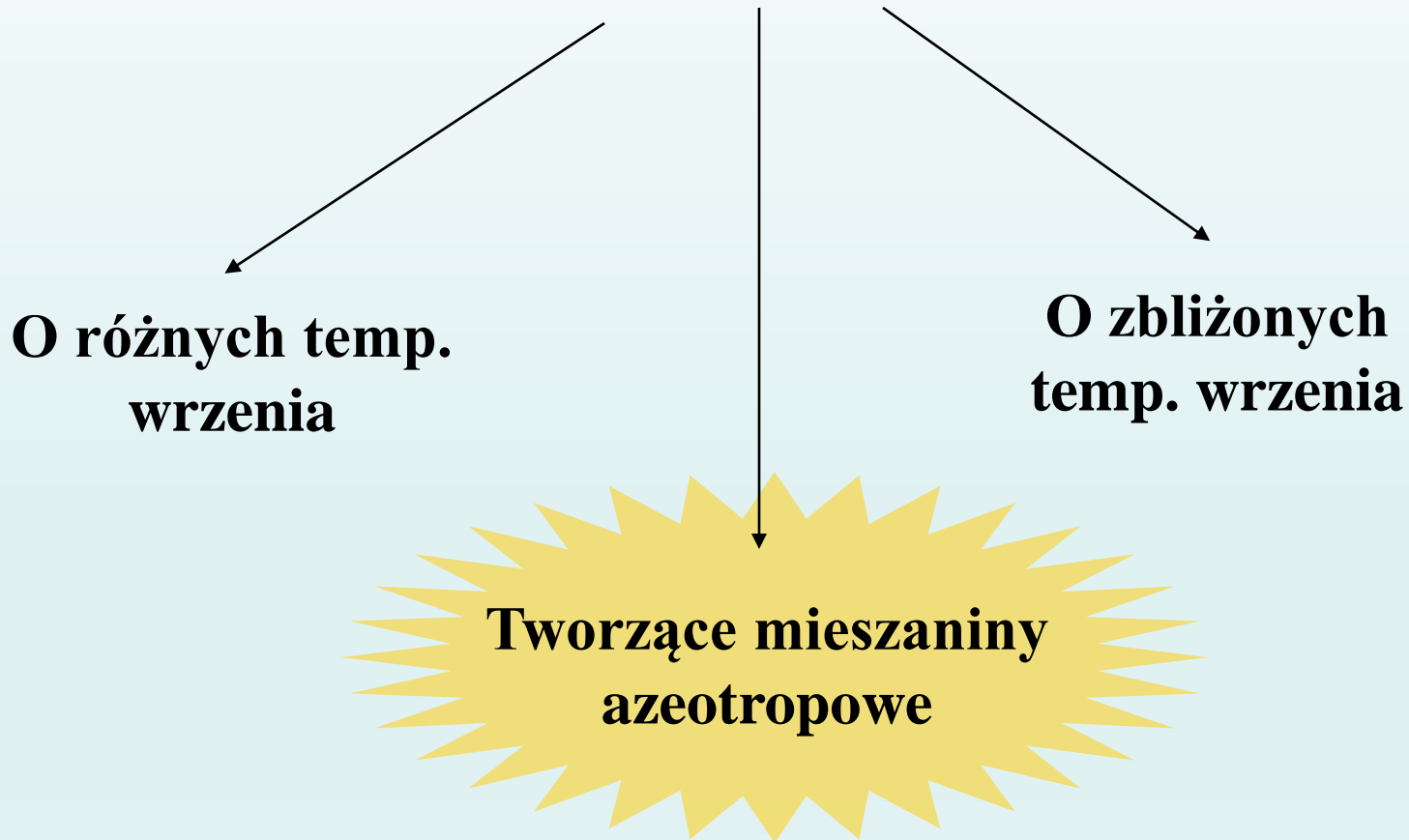
**Tworzące mieszanki
azeotropowe**

Zależność temperatury od ilości destylatu

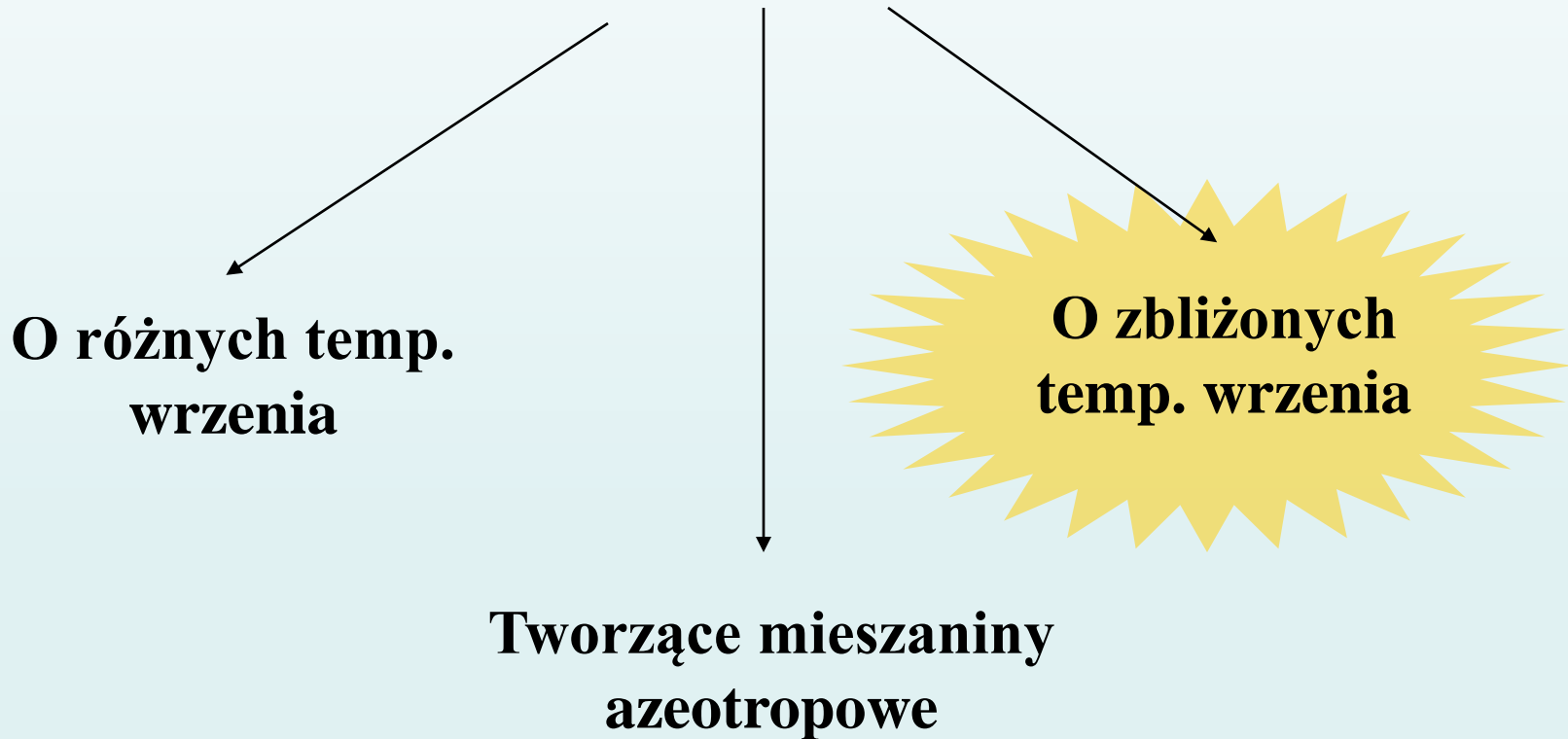
Destylacja frakcyjna

Mieszanki cieczy

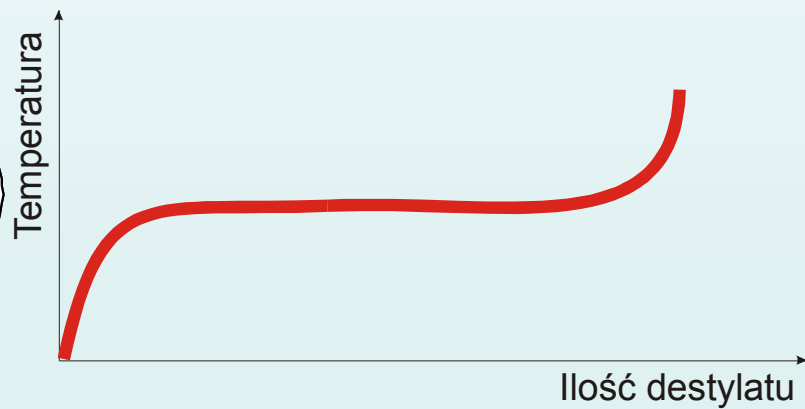
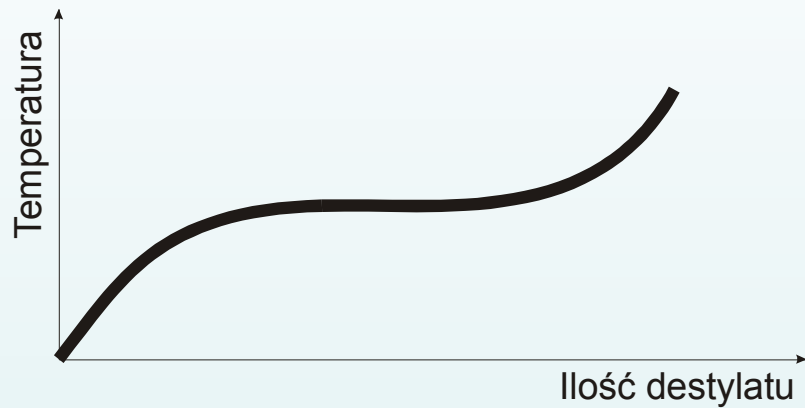
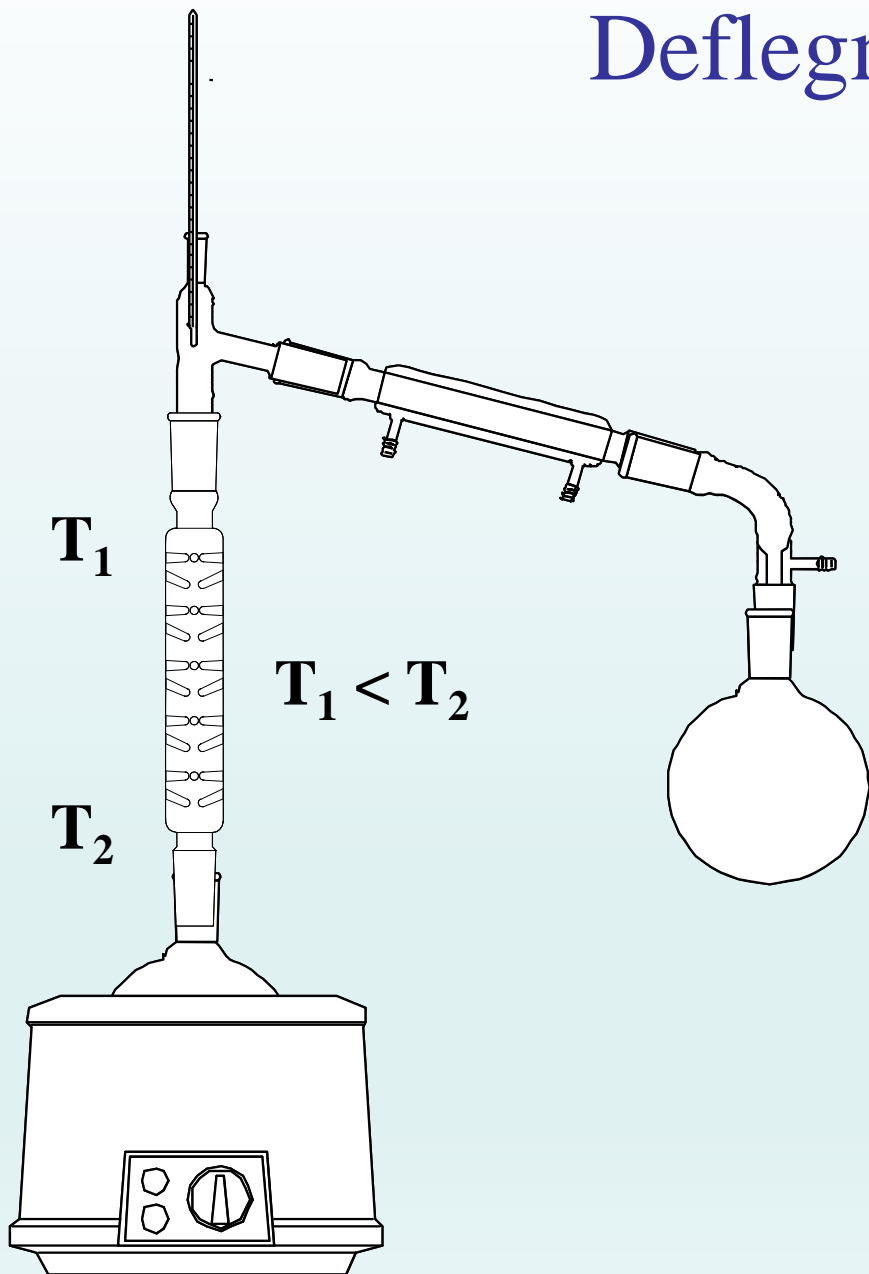

Destylacja frakcyjna

Mieszaniny cieczy

Deflegmator

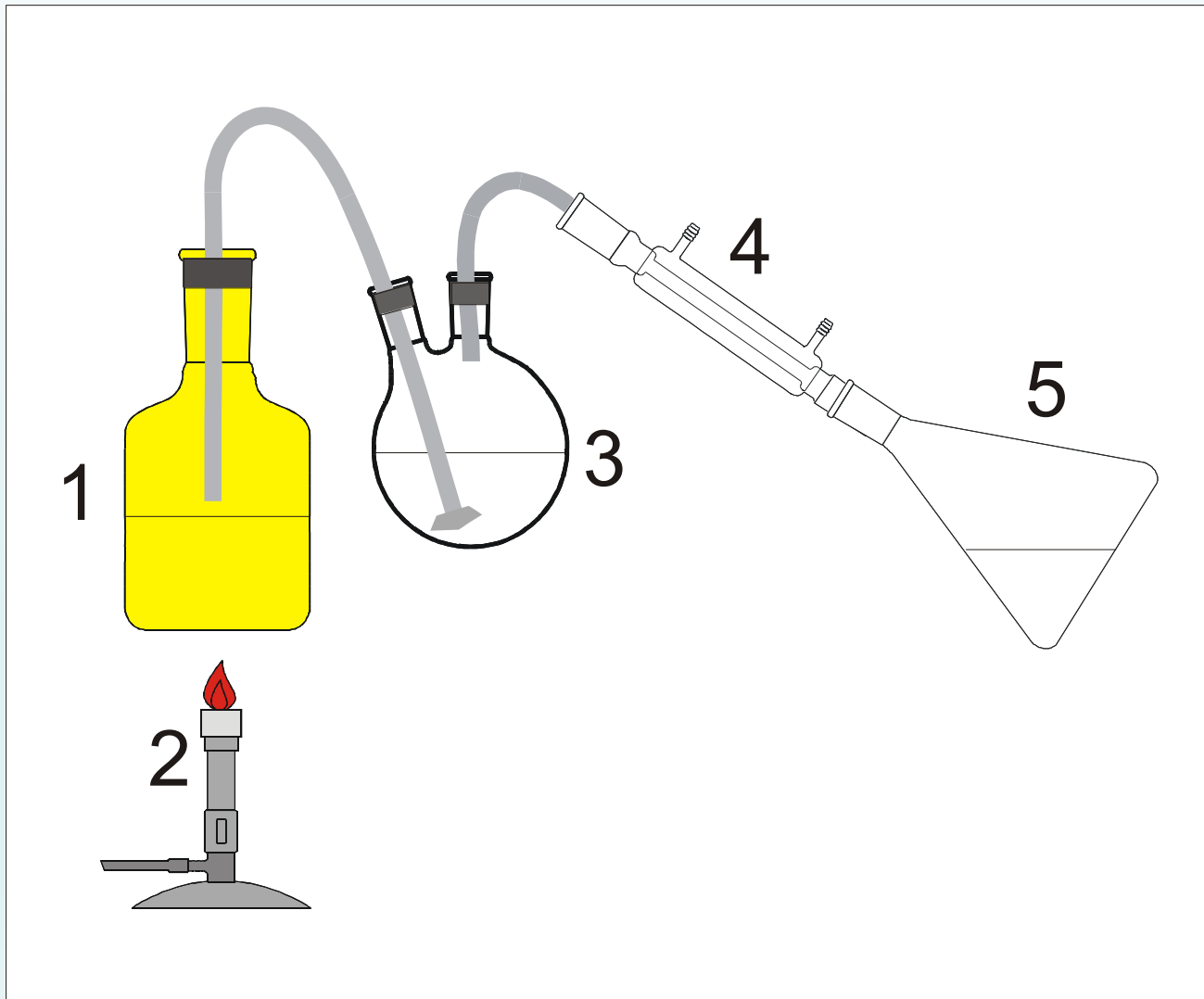

Destylacja z parą wodną

I. Prężność par nad mieszaniną jest równa sumie prężności par nad poszczególnymi składnikami

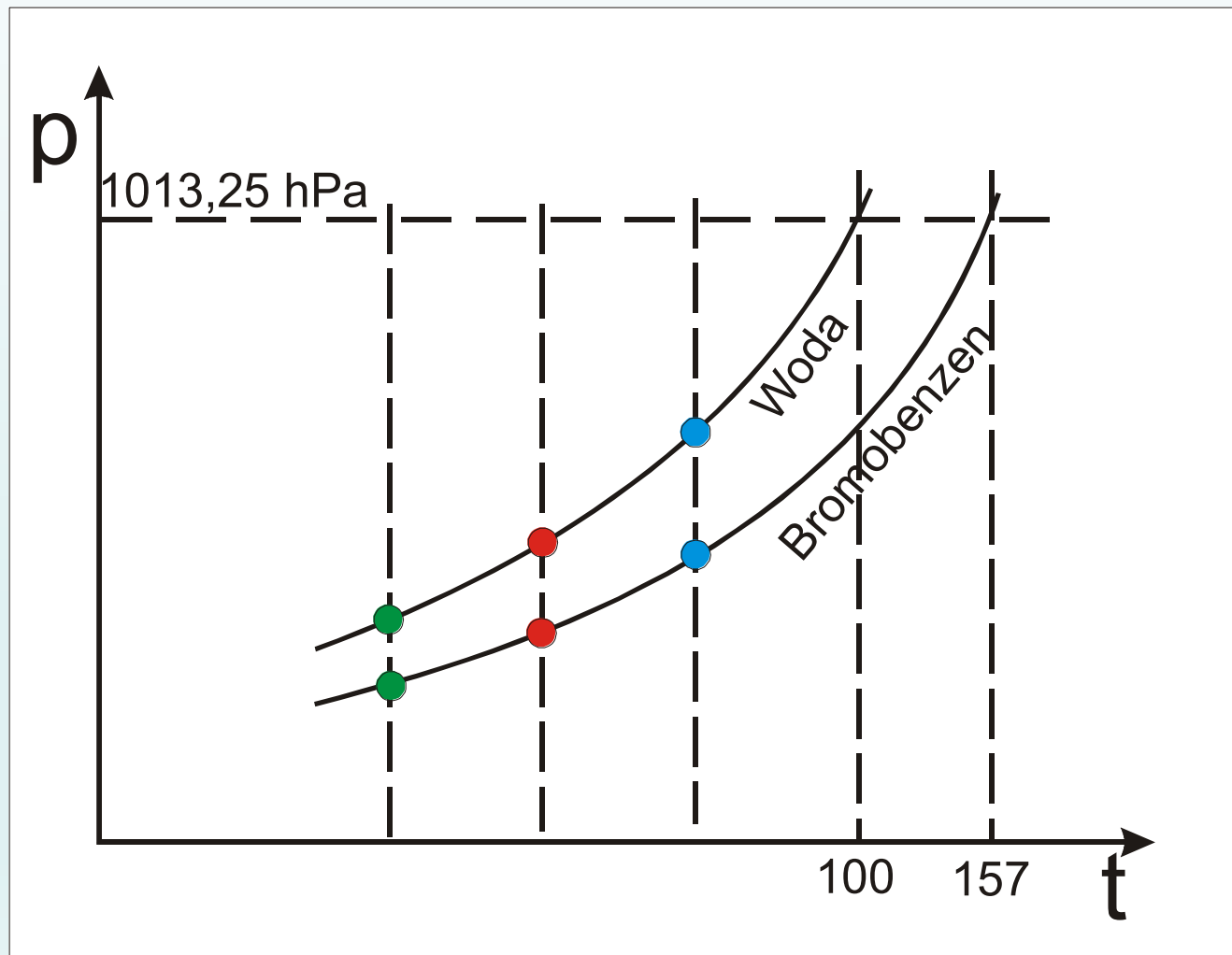
II. Ciecz wrze gdy prężność par nad cieczą osiągnie ciśnienie zewnętrzne

Destylacja z parą wodną

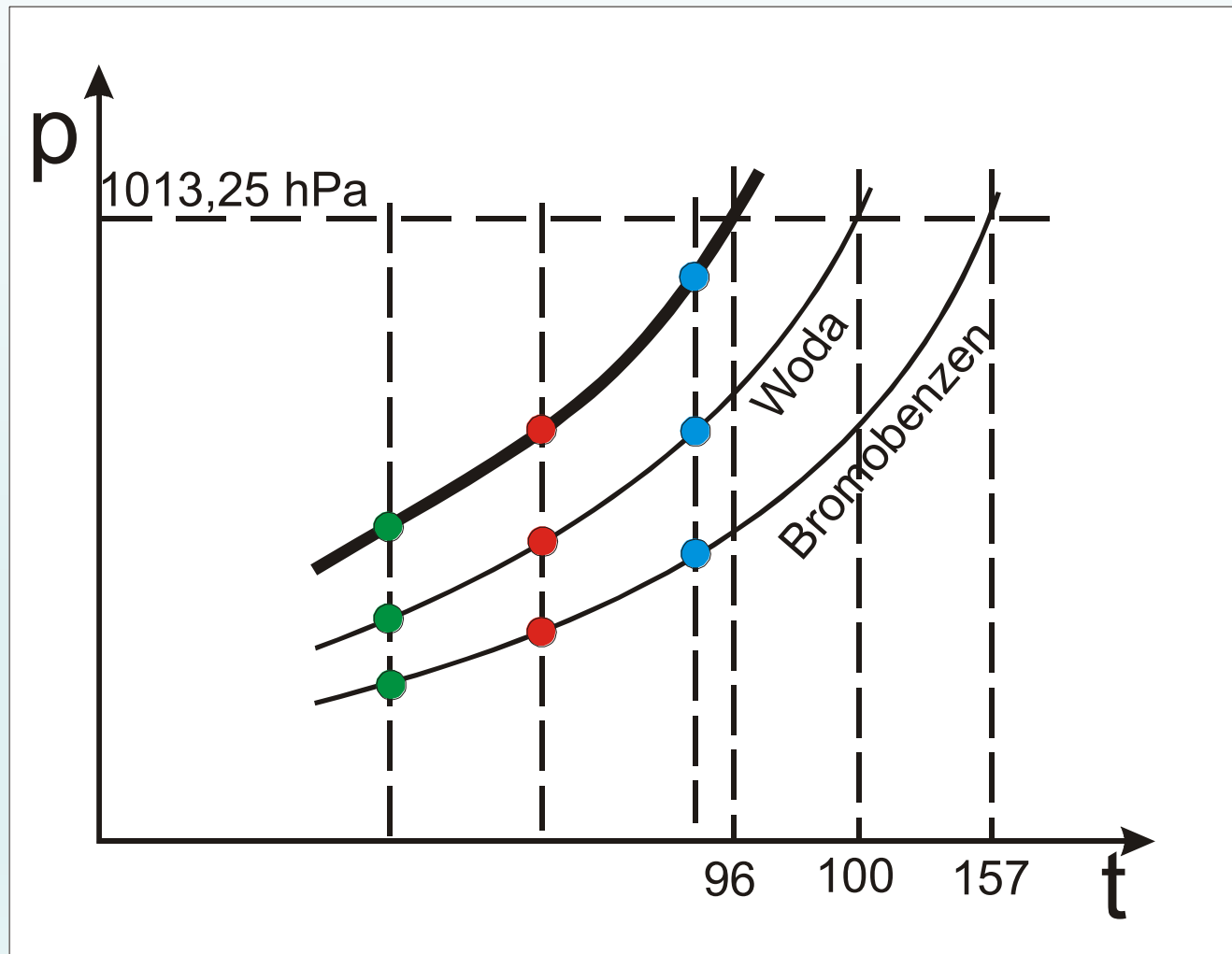

Destylacja z parą wodną

Destylacja z parą wodną

Kryształizacja

Kryształizacja jest najlepszym sposobem oczyszczania substancji stałych. Polega ona na wykorzystaniu różnej rozpuszczalności substancji i jej zanieczyszczeń w odpowiednio dobranym rozpuszczalniku

Etapy kryształizacji

- 1. Rozpuszczenie substancji w gorącym rozpuszczalniku**
- 2. Przesączenie roztworu (oddzielenie nierozpuszczalnych zanieczyszczeń), oczyszczanie węglem aktywnym.**
- 3. Ochłodzenie roztworu - kryształizacja substancji**
- 4. Odsączenie przemycie i suszenie otrzymanych kryształów**

Kryształizacja

**Szybki spadek temperatury
– dużo małych kryształów**

Gips $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$

Kryształizacja

**Wolny spadek temperatury
– mało dużych kryształów**

Celestyn SrSO_4

Fluoryt CaF_2

Wirowanie

15.000 obr/min.   2 ml

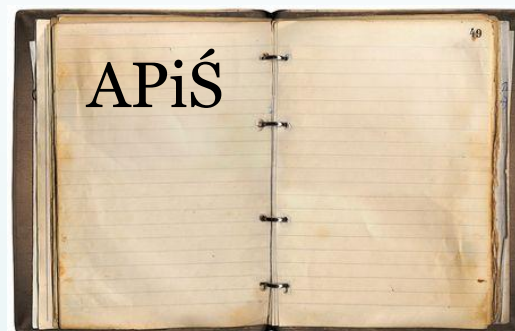
Wirówka z chłodzeniem
4°C w 16 min

6.000 obr/min.   50 ml

Podstawowe operacje w laboratorium

Dziennik laboratoryjny

Notowanie wyników, obserwacji, wniosków

- notatki robić „on-line” przepisywanie może być przyczyną błędów
- każdy wpis powinien posiadać datę i temat
- nie wymazywać nieprawidłowych wpisów
- wpisywać nawet „nieistotne”, w danym momencie, dane
- pisać jak dla „obcego”

Skuteczna Prezentacja Multimedialna

Technika Pisania Prac Dyplomowych i Naukowych

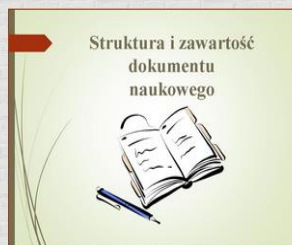
Technika fotograficzna

Technika Pisania Prac Dyplomowych i Naukowych

Poniżej znajdują się odsyłacze do podstawowych informacji na temat tworzenia tekstów naukowych

W tej części znajdują się informacje na temat: spójności tekstu, logicznej kolejności informacji zasad tworzenia: akapitów, tabel, list wyczerpujących

W tej części znajdują się informacje na temat: struktury pracy naukowej. Są również omówione sekcje dokumentu: np wstęp, materiały, wyniki, wnioski

W tej części znajdują się informacje na temat: kolejności działań podczas pisania pracy oraz przykłady typowych błędów popełnianych w pracach dyplomowych

Zasady zaliczenia przedmiotu "Technika Pisania Prac Dyplomowych i Naukowych"

Przesłanie na adres gorecki@agh.edu.pl pliku doc zawierającego opis dowolnego procesu.

Temat maila: TPPCH zaliczenie Nazwisko Imię

Termin przesyłania prac upływa **20 lutego 2015r**

Praca nadesłana po tym terminie otrzyma maksymalnie 3,0

Opis procesu **MUSI** bazować na informacjach z wykładów (struktura, logika, formatowanie elementów itd)

Opis procesu powinien zawierać:

- co najmniej 600 **WŁASNYCH** wyrazów (można to sprawdzać statystyką wyrazów)
- co najmniej 3 poprawne technicznie, własnoręcznie wykonane zdjęcia.
- co najmniej jeden schemat
- co najmniej jedną tabelę

Cytaty (np z Internetu) muszą posiadać swój odnośnik literaturowy i niebieski kolor, żeby się odróżniały od **TWÓRCZOŚCI WŁASNEJ**